

The Project Gutenberg eBook of Kalevipoeg jumalaistarulliselta ja historialliselta kannalta, by Otto Donner

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kalevipoeg jumalaistarulliselta ja historialliselta kannalta

Author: Otto Donner

Release date: November 27, 2015 [EBook #50562]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALEVIPOEG JUMALAISTARULLISELTA JA HISTORIALLISELTA KANNALTA ***

HISTORIALLISELTA KANNALTA***

E-text prepared by Jari Koivisto

KALEVIPOEG JUMALAISTARULLISELTA JA HISTORIALLISELTA KANNALTA KATSOTTUNA

Kirj.

O. DONNER

Sisältyy: SUOMI 1866. Uusi jakso. 5. osa.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallis. Seuran kirjapainossa, 1866.

Kalevipoeg jumalaistarulliselta ja historialliselta kannalta katsottuna.

O. Donner'ilta.

Tammikuun 18 p:nä v. 1838, kolme vuotta Kalevalan ensimmäisestä ilmentymisestä Suomessa, perusti 19 miestä Wiron kirjallisuuden seuran, "Die gelehrte Estnische Gesellschaft", Tartossa. Sen tarkoituksena oli, asetusten sanain mukaan, "Wiron kansan muinais- ja nyky-ajan, kielen ja kirjallisuuden tuntemisen edistäminen". Näissä perustajissa oli 11 pappia, 3 kouluttajaa ja 2 lääkäriä.[1] Säätyensä kautta niinmuodoin ollen läheisessä yhteydessä rahvaan kanssa ja siten tuntien ne muinaistarut, jotka kansassa elivät, asettivat he hartaimmaksi pyrintöperäksensä jällellä olevain runojen ja satujen kokoilemisen ja, jos suinkin, niiden yhdistämisen kokonaiseksi teokseksi. Jo 1830-luvun alulla oli Toht. Fählmann tehnyt paljon keräyksiä, joista hän seuran ensimmäisissä kokouksissa antoi muutamia näytteitä ja niiden seassa luomissadun, Koit ja Ämarik, ynnä monta muuta, jotka herättivät suurimman ihailuksen, yksin ulkomaillakin. Hän otti elämänsä tarkoitukseksi näiden hajanaisten kappaleiden kokoilemisen ja yhteen liittämisen; kun kuolema Huhtikuun 9 p:nä v. 1850 katkaisi hänen vaikutuksensa, hävisi hänen kanssansa monta runokappaletta, jotka olivat ainoastansa hänen tarkassa muistissansa säilytetyt Kaikki, mitä hänen papereihinsa oli pantu muistiin Kalevipojasta, samoin kuin Wiron seuran omatkin käsikirjoitukset, annettiin silloin Toht. Fr. Kreutzwald'ille Werossa, joka niinkuin Fählmannkin oli lähtenyt rahvaasta, — kahdenteentoista vuotehensa hän ei osannut saksaa sanaakaan — joka hyvästi tunsu sen katsantolaadun ja tavat ja jolla oli sama palava halu kuin ystävä vainajallansa

hankkimaan päivän valoon Wirolaisten muinaisen sivistyksen jäännökset.

Kreutzwald nyt sulatti yhteen nämä runsaat aineet ja ne suuret keräykset jotka hän itse kouluajastansa saakka oli tehnyt, johon vielä liittyi eri haaroilta moniahta sadun katkelma. Runsahimmat ja vieraisin aineisin vähimmän sekoitetut ovat Wiru- ja Järvamaasta kerätyt sadut, sitä lähinnä ne, jotka on saata Lajusten (Lais), Palamoisan (Bartholomæi), Torman, Tarvaston ja Kodaveren (Koddafer) pitäjissä Peiposjärven luoteisella rannalla, sekä Pihkovan seuduilta. Niiden välisessä Tarton piirissä ei tunnettu edes Kalevipojan nimeäkään. Etempänä länteen päin taas, esim. Willannin (Fellinin) piirissä, Wirts-järven länsipuolella, tavataan Kalevisadun katkelmia, sekoitetuina kristillisiin taruihin, saksalaisiin satuihin ja pirujuttuloihin, sekä muihin myöhemmän ajan lisäyksiin, niin että on vaikea nämä oikein erottaa. Niissä tekee perkele useasti samat urostyöt, mitkä muutoin aina luetaan Kalevipojan ansioksi.[2] Toimittaja on, järjestäessään erinäisiä toisintoja, seurannut vanhimmannäköisiä, useasti jättäen pois pienempiä katkelmia, joita ei voinut sovittaa oleviin jaksoihin. Moninaiset eriäväisyydet ja hairaukset paikkojen suhteen ovat joko oi'aistut toden mukaan tahi, esim. Suomenmaan suhteen, tykkänensä jätetyt pois. Sillä lailla syntyi Wirolainen kansanrunoisto Kalevipojasta, jonka toimittaminen kesti vuodesta 1857 aina vuoteen 1861 asti.

Tätä runoistoa, sellaisena kuin se nyt tarjoutuu, on 20 runoa, joissa on 19,043 värsyä pitkälyhyisessä *dimeter*-mitassa. Tässä mitallisessa muodossa se ei kuitenkaan ole lähtenyt kansasta itsestään; suuren osan on kansantaru säilyttänyt suorasanaisena kertomuksena, jonka toimittaja on muodostanut runomitaksi. Se kiitettävä varovaisuus on kuitenkin otettu varteen, että niiden kappalten alkuun ja loppaun, jotka mitallisessa muodossa ovat saadut kansan suusta, on pantu tähtönen, merkitsemään sitä seikkaa. Ja tutkijan sydäntä ilahuttaa, että nämä kappaleet näkyvät olevan kaikista monilukuisimmat, niinkuin myös suurimman arvoiset; erittäin kuuluvat kaikki tähän tutkimukseeni otetut kappaleet siihen luokkaan. Mutta vaikk'en vähintäkään epäile toimittajan sanoja: sommitelleensa monessa kohden mitalliseen muodostamaansa kappaleita kansanlauluista ja mitä mahdollisimmasti koettaneensa uskollisesti kertoa "ei ainoastaan erityisiä sanoja, vaan myöskin kokonaisia lauseita noista Virolaiskertoilijan sanain mukaan kirjoitetuista laulukatkelmoista"; vaikk'en tahdo vähintäkään kieltää "Kalevipojan, sellaisena kuin hän tässä laitoksessa astuu etehemme, olevan kokonaan Viron kansan ydintä, luuta, lihaa ja verta", täytyy minun kumminkin luulla tieteellisellä tutkijalla olleen suuremman hyödyn, jos olisi saanut jokaisen kappaleen laulusta niillä sanoilla, joita kertoilijat itse ovat käyttäneet. Sellaisissa asioissa ylipäinsä ei voi koskaan olla liaksi varovainen; useasti voipi yksi ainoa sana, yksi lause olla jumalaistarustolle (mythologialle) tahi vertailevalle saduntutkinnolle mahdottoman suuren arvoinen, mutta silloin ei tiedetä mikä sana juuri sillä paikalla lienee käytetty. Sivumennen tahdon muistuttaa, että tämä perustus olisi noudatettava suomalaisiaki satujamme toimitettaessa. Toisintoja ei pitäisi sulattaa yhdeksi kokonaiseksi kertomukseksi; ne pitäisi julkaista aivan niin kuin ne ovat kansan suusta lähteneet. Sillä ainoastansa tällaisesta sanasanaisesta esityksestä voipi mahdollisimmasti selvitä suomalaisten satujen ja urostöiden historiallinen yhteys muiden kansain satujen kanssa. Vertailevan saduntutkimuksen täytyy aikaisemmin tahi myöhemmin heittäytyä tällekin alalle. Mitä erittäin Kalevipoikaan tulee, on suuurenarvoinen syy, minkä vuoksi pitäisi saaman tietää itse sanat niissä katkelmoissa, jotka ovat kerätyt suorasanaisessa muodossa. Niinkuin tästä tutkistelemuksesta vastedes nähdään, jakautuvat nimittäin Kalevirunot, nykyisessä muodossansa, noin seitsemännen runon lopulla kahteen selvästi eriävään osaan. Edellisessä vastaapi Kalevipoeg ylimalkain suomalaiseen Kullervohon; jälkimäisessä on nimensä sidottu monilukuisiin paikkakunnallisiin satuihin, lapsellisiin, haveellisiin selityksiin kotiseudun luonnosta, jotka eivät ole missään yhteydessä toisihinsa. Hyvin todennäköisiä on näiden jälkimmäisten suureksi osaksi syntyneen Wirolaisten nykyisillä asuntopaikoilla ja epäiltävä on, tokko niillä koskaan lienee ollut mitallista muotoa. Ne tunteet ja se ajatustapa, joka niissä osoitaksen, eroaa paljon siitä, joka ensimmäisissä runoissa on vallalla, vielä enemmän kuin Suomen sadut ja tarinat eroavat kertomaruudesta. Ja merkillistä on sekin, että Kalevipojan seitsemässä ensimmäisessä runossa tavataan melkein ainoastaan mitallisina kerättyjä kappaleita, jokseenkin pitkiä ja myös runolliselta arvoltansa eteviä, mutta jälkipuolessa tavataan vaan harvassa ne merkitseväiset tähtöset, ja silloinkin niiden välissä on ainoastaan muutama rivi. Tuolla täällä vaan kohtaa runoon sommiteltuja, alkuperäisiä mitallisia välikertomuksia, niinkuin tuo kaunis kertomus sotasanomasta 9 runossa v. 769-925, kadotetusta sormuksesta 10 runossa v. 889-974, paimenpojasta 12 runossa v. 770-981, retkestä Pohjolaan päin 16 runossa j.n.e. 8:ssa runossa on enimmäksensä pieniä yhteen liitettyjä kappaleita. Näitä myöhemmin syntyneitä taruja varten joihin monta kristillistä ainetta on tunkeunut, olisi, vertailemiseksi läheisten Saksalaisten ja Skandinavilaisten satuihin, hyvin tärkeä jos kumminkin puolin voisi tarkata alkuperäisen sanan-kuulunnan. Kentiesi tämän sekavan vyyhden selvittäminen vastedes onnistunee jollekulle syntyperäiselle Wirolaiselle, jolla kummaltakin haaralta on runsaita aineita tutkimukseensa.

Kalevipojasta on pastori K. Reinthal saksaksi kääntänyt 15 ensimmäistä runoa, ei kuitenkaan sanasta sanaan; tohtori G. Schulz on kääntänyt 3 viimeistä; käänös seuraa alkuperäistä painosta Wiron kirjallisuuden seuran toimituksissa, "Verhandl. der gelehrten Estnischen Gesellschaft". Siihen asti ilmaantuneista 6 ensimmäisestä runosta piti Toht. S. *Elmgren* Helsingissä, Helmikuussa v. 1859,

luennon, joka on painettu saman vuotiseen Litteraturblad'iin. Akatemikko Herra A. *Schiefner* on v. 1860 Pietarin Tiede-Akatemian toimituksissa, "Bulletin de l'Académie des sciences de S:t Pétersbourg", Tome II, 273, antanut lyhyemmän esityksen: "Ueber die Estnische Sage vom Kalevipoeg", ja professori *W. Schott* Berlinissä toimitti v. 1863 laveamman selityksen runoiston sisällyksestä ynnä monen valaisevan ja asiallisen muistutuksen kanssa, nimellä: "Die Estnischen Sagen vom Kalevipoeg", joka on otettu Berlinin tiedeakatemian toimituksiin v. 1862. Paitsi runoistoa itseänsä ynnä alkulausetta ja käännöstä Wiron seuran toimituksissa, IV niteessä, on ilmoitus siitä seuran silloiselta esimieheltä *Santolta* samassa aikakauskirjassa, III niteessä 78. Kuopiossa painettiin v. 1862 erityinen painos virolaista tekstiä nimellä: "Kalevipoeg. Üks ennemuistene Eesti jut".

I.

Kalevipoeg ja Kullervo.

Pikainenkin tämän virolaisen kansanrunoiston tarkastus osoittaa sen pääuroon ylimalkain olevan sen, josta Kullervorunot Kalevalassa puhuvat. Kumpaisenkin elämän perustuksena on kosto, kosto heidän tekojensa vaikuttimena. Vaan ennenkuin rupean tarkemmin keskenänsä vertaamaan tuota vähän Lemminkäisen-tapaista Kalevipoikaa ja Kullervoa, tuota itseänsä turmelevaa tulen liekkiä, tahdon jälkimäisestä kertoa muutamat hänen luonnettaan hyvin osoittavat sanat eräältä suomalaiselta kirjailijalta.

"Vuoret", sanoo Fr. Cygnæus tunnetussa kirjoituksessansa: Om det tragiska elementet i Kalevala, "jotka nostattavat toisiansa kunnes ennättävät yli pilvien, kyllä vaikuttavat suuruudellansa laaksoissa eksyneeseen ihmetyksen. Mutta kallio, joka yksinänsä nousee yhtä korkialle kuin kaikki muut yhteisin neuvoin, jolla ei näy olevan mitään muuta pohjaa kuin jyrkän kupeensa masentama raivoileva valtameri, ja joka tarjoutuu aaltojen hurjuudelle alastomana, heitettyänsä pois kaikki, mikä olisi voinut sille antaa vähänkään suojaa ja vastustaa ensimmäisten rynnäkköin kiivautta, se kallio näyttää purjehtijasta kumminkin ihmeteltävämmältä, voimakkaammalta, korkeammalta kuin nämä vuoriryhmät, jotka toistensa hartioilla kiipeevät korkeuteen. Sellaisena yksinäisenä kalliohuippuna näytäkseen Kullervo, ei ainoasti Suomen kansanhengen laulujen aalloissa, vaan myöskin koko ihmiskunnan runouden valtameressä. Yhtä vähän kuin sellainen kallio 'uno actu' on tehty nykyisensä muotoiseksi, yhtä vähän on Kullervorunoisto yhtä haavaa luotu valmihiksi siihen muotohonsa, jossa nykyään dramallinen alkuaine näytäkseen Kalevalan uudistetussa kokonaisuudessa. Tämä aine on ollut pitkällisen kuohutuksen alaisena, jolloin se vähittäin uudellensa muodostettiin, ei ainoastansa ulkonaisen muotonsa, vaan myös sisällisen olentonsa alku-osienkin puolesta". "Niin suuri ja ihmeteltävä suomalaisen kansanhengen elinliikunto ei voi olla sattuman siittämä. Sellainen runoisto kuin tuo Kullervosta on mahtanut lähettää juurensa syvälle semmoiseen olevaisuuteen, jossa raivoilevia voimia, valloilleen päästettyinä, on kamppailut". Niin edellämainittu kirjailija. Kullervoa vertailtaessa Kalevipoikaan, nähdään miten peripohjainen tämä kuohutus on ollut, kuinka suomalainen kansanhengi on laskeunut rikosten syvimpään syvyyteen, epäilemättä, pelotta, sillä se tietää ei myöskään kauhistuvansa omantunnon vaivojen helvettiä, tietää nousevansa määrättömästi samana hetkenä, jona se synnyttää rangaistuksensa. Ja tämä menetys on suomalainen, sillä voimassa ja ylevyydessä on Wiron uros paljoa jälempänä. Hän ei uskalla uhoitella, vaan hänellä on kyllin raakuutta saavuttaaksensa teeskentelemätöntä ihailusta. Molemmat kansat ovat niinmuodoin alkuperäisin yhteisestä aineesta muodostaneet kumpikin eri kuvansa, jonka suonissa heidän nyt erikaltaisten luonnonlaatujensa sydänveri juoksee. Ja kumminkin ovat molemmat, tuo synkkä, kaikea ihmisellistä ylenkatsova orja, Kullervo, ja se uhkamielinen, vähäistä veltompi kuninkaan poika, Kalevipoeg, alkuperäisesti lapset yhdestä äidistä, luuta samasta luusta. Mutta he ovat kasvaneet erilaisissa keskuuksissa, jolloin se kummallinen seikka on tapahtunut, että Kullervo vapaassa kansassa tehtiin orjaksi, ja että rautakahleisin sidotut orjat tekivät Kalevipojan kuninkaan pojaksi. Toinen alentaa lapsensa niin alhaalle, kuin ihmisellisen olennon voipi ajatella alennetuksi, toinen ylentää hänet, mutta uhasta la'itonta väkivaltaa vasten, korkeammalle noita vihattuja muukalaisia. Vielä kerran osoitan siihen tajullisesti ja tarkasti tehtyyn Kullervon luonteen tarkasteluksen, joka edellä jo mainittiin, sillä se valaisee myös hänen virolaisen veljensä muodostushistorian hajalliset jäljet, jotka sen kautta saavat enemmän yhteyttä ja selvyyttä.

Merkittävä on molempien runoistoin alussa oleva kertomus kolmesta veljeksestä, jotka toisistansa erkenivät eri maille. Molempien kertomusten yhdenkaltaisuus on niin silmännähtävä, että niiden heti havaitsee olevan ainoasti kaksi toisintoa. Kummallakin paikalla on veljesten ero yhteydessä kotkan kanssa; yhden veljistä kerrotaan joutuneen Venäjälle, ja hänen elämänvaiheistaan ovat kertomukset

melkein sanasta sanaan yhdet. Kalevalassa sanotaan: "minkä (kokko) vei Venäehelle, siitä kasvoi kaupanmiesi"; Kalevipojassa: "Se, kes veeres Venemaale, kasvis kauniks kaubameheks". Mutta merkittävä on että, kun Kullervoruno mainitsee Karjalata urhon isän, Kalervon eli Kalevan,[3] asuntopaikaksi, antaa virolainen kertomus kotkan asettaa Kalevan Viron rannalle, "Viru randa". Sekin seikka osoittaa tämän runoiston muinoin olleen yhteisenä omaisuutena yhdellä, molemmat kansat sisältävällä perisuvulla, jonka kumpikin haara sittemmin on sen sijastuttanut uudelle olopaikallensa.

Tässä tahdon ainoastaan tarkastella Kalevipoikaa itseänsä ja vertailla häntä Kullervon kanssa; tutkistelemukseni muinaistarullisessa osassa tahdon koettaa selvittää vanhempien jumalaisluuloin hämärtäviäisiä jälkiä. Mitä nyt ensin tulee molempain urosten syntyperän yhteisyyteen, niin on se kylläksi todisteltu heidän isiensä yhtäläisten nimien kautta. Kalervoa sanotaan monessa suomalaisessa runossa myös Kalevaksi, ja eräs toisinto pohjaisesta Suomesta ei ensinkään tunne nimeä Kullervo, vaan käyttää siihen sijaan aina vaan nimitystä *Kalevan poika*, samoite kuin Viron runo ainoastaan sanoo *Kalevipoeg*. Mutta heti lapsuudesta saakka muodostuu Kalevipojan kohtalo toiseksi kuin Kullervon. Runo kyllä sanoo häntä Lindan surulapseksi, joka ei ole koskaan isäänsä nähnyt, — tämä, näet, kuoli ennen poikansa synnyttyä — jota tuuli opetti käymään, rankkasade kasvamaan. Mutta jo ennen syntymistensä suosivat kumminkin vanhempansa hänen tulevaisuuttaan, hän on "Kalevide kallim poega", ja Linda kasvattaa hänet sitte hänen vanhempainsa kodissa. Kalervon pojan tavalla osoittaa hän aikaisin suuren voimansa; yhden kuukauden ikäisenä hän katkoo kapalovyönsä, lyö kätkyensä pirstoiksi ja konttaa kynnykselle leikkimään. Mutta orjuutta, sitä uhkaavaa pilveä, joka lepää Kullervon kätkyen yli, ennustaen jumalien kovia päätöksiä, sitä hän ei tunne, ja sen vuoksi hän ei tarvitse Kullervon tapan tahrata nuoruuttansa nukkuvaisen urosvoiman uhkamielisellä huvituksella: murskaamalla sen lapsen pään, jonka holhojaksi hän oli asetettu.

Vaikka lukija näin on vapautettu siitä tunteesta, joka häntä painostaa jo suomalaisen runon alussa, ei sallimuksen ankara tuomio kuitenkaan tässäkään kauan viivy tulematta. Vastoin kaikkia ahkeroimisia pelastukseeseen, Kalevi kuolee ja haudataan Räävelissä, missä nyt Tuomiovuori on. Kantaessansa kiviä hänen hautakummuksensa, uupuu Linda surullisiin huoliin, kyynelet vuotavat hänen poskillensa ja niistä syntyy se vielä tänäänkin Räävelin yläpuolella oleva järvi. Mahtavan Kalevin kuoltua, tulee kosijoita paljon, ja niiden joukossa Suomen mainio noita, Lindaa kosimaan, mutta kaikki saavat rukkaset. Se kovasti harmittaa noitaa, joka lausuu:

külap tasun, eidekene, teisel korral teotamise, omal aeal põlgamise, külap maksan naeru palga[4]

Kylläpä kosten, vaimoseni,
Kostan kerran hylkäämiset,
Hylkäämiset, polkemiset,
Pilkan palkitsen, katala!

Eräänä päivänä, kun Lindan kolme poikaa olivat metsällä, tuli "Soome tuuslar, tuule-tarka", ja ryösti hänet pois. "Ukko, vana isa", Lindan rukoukset kuullen, lähettää salaman, joka tainnuttaa noidan, mutta kumma kyllä Linda itse silloin muuttuu kallioksi Iru-mäelle.

Nyt Kalevipoeg saa ensimmäisen aiheensa koston, ja siitä hetkestä kasvaapi hän äärettömästi veljiensä suhteen. Jo ennemmin on hän tullut mainioksi laulutaidostaan, joka muutoin, varsin kuin Suomessakin, pannaan Väinämöisen osalle. Kalevipojan laulua Taaran tammimetsikössä kuultelevat ihastuksella eläväiset, aallot, taivas ja "metshalija ainus tütar" ynnä "metsa piigad", jotka itkevät kyyneleitä palavasta rakkaudesta häntä kohti.[5] Mutta Kalevipojan nyt etsiskellessä äitiään, veljensä oikeastaan jäivät häntä tykkänänsä jällelle. Elävästi muistuttaa Kullervon palautumista sodasta ja puhetta äitinsä haudalla se kohta, kun Kalevin pojat tulevat metsästykseltään kotiin. He kulkevat poikki niitun, kiiruhtavat pihan yli ja astuvat joutuisasti tupaan. Mutta tuli oli jo aikoja sammunut, liesi oli jo ennättänyt jäähtyä; siitä he arvasivat kodon uskollista hoitajaa ei pitkään aikaan olleen siinä. He etsivät häntä turhaan kaikkialta; Kalevipoeg ei saa vastausta silloinkaan kun hautakummulla isältänsä kysyy, mitä tietä äitinsä katosi. "En voi nousta, en voi tulla", vastajaa isän ääni, "kallio on rinnallani, sinikellukat peittävät silmäni, punaisia kukkia kasvaa poskillani; tuuli sinulle tien osoittakoon, taivaan tähdet sinua opastakoot".[6]

Nyt on Kalevipojan ainoana ajatuksena sille miehelle kostaminen, joka on hänen äitinsä ryöstänyt, perheen pyhän vapauden suojeleminen, samoin kuin Kullervollakin. Mutta miten eritavalla he menevät taisteluun! Viron uros nyt vasta astuu nuoruuden viattomuudesta etsiäksensä rakastettua äitiänsä. Muutamat jäljet rannalla vakuuttavat hänen luulonsa, että äidin ryöstäjä on Suomenmaan kuuluisa noita, ja hän päättää ajaa häntä jälkeen, uiden Suomen lahden poikki. Ihanasti kansanruno on kuvannut sen hetken, kun tuo solakka nuorukainen seisoo kuohuilevan meren kivikkorannalla, valmiina lähtemään ulos elämän taisteluuta ja vaaroja kokemaan. Rannikot hohtavat iltapäivän valossa, lapsuuden viattomuus ja ilo kuiskaavat hänelle jäähyväisensä. Mutta aalto toisensa perään vieree

vaahtoillen rannan kalliota vasten, antamatta mitään tietoa hänen äidistensä, selittämättä tulevaisuuden ongelmia:

Laene veeres laene jälgil,
Vetevoode veeretusel,
Kiigel kalda kalju vasta,
Löhkes vahtus kallast vasta,
Tuisatelles vete tolmu,
Märga auru kallastelle;
Aga ei too sõnumida,
Kostmist ial küsijalle.[7]

Laine loiski, toinen roiski,
Aalto aaltoa ajeli,
Roiski rannan kallioihin,
Murtui vaahdoksi vahoihin,
Tuiskui ilmahan utuna,
Kastehena kallioille;
Sanomaap' ei aallot saata,
Vedet ei tiedä vastausta.

Kalevipoika, kun ei nähnyt vilausta pakenevasta rosvosta, heittäytyy uskaliaasti vaahtoileviin aaltoihin. Taivaalta pilkuttivat vanha vankkuri, *vana vanker*, Ruotsin karhu, *Rootsi karu*, ja pohjantähti, *pohja naela*, kiiluvien silmin; he yksin osoittivat uivalle tietä Suomen kallioisille rannoille.

Puolen yön aikana hän lainehilla edesssänsä havaitsee mustan kohdan, se on saari, jolle hän nousee levätäksensä sammaltuneen kiven kyljessä. Hänen korvihinsa kuuluu suloinen laulama, joka on kuin

Kuusessa käen kukunta.
Leivon laulu metsikössä, (kal.p. 4: 178)

Se on tyttö, joka rakkauden hellimmillä sävelillä lausua nuoruutensa halun nähdä ikävöityä ystäväitä. Lopuksi hän sille lähettää niin monta tervehdystä

Kui on merel laenesida,
Kui on tähti taevaasse.[8]

Kuin on aaltoja meressä,
Taivahalla tähtösiä.

Innostuneena Kalevipoeg vastaa samaan tapaan: armaitasi on lähellä, aavan selän yli hän tuli tälle saarelle saaren immen iloksi, "Saare piigadelle õnneks, Saare tüterite tuluks" ja lopuksi vaipuu neitonen Kalevipojan syliin. Koko tämä tapaus saarella, jonka ympäri sen ohessa on ryhmettynyt monellaisia kuvauksia, on hyvin samanlaatuinen kuin Lemminkäisen matka kaukaiselle saarelle, hänen laulunsa ja huolettomat retkensä "Saaren impien ilossa, kassapäiden kauneussa".[9] Toiselta puolen runo selvästi antaa aavistaa, Kalevipojan, tietämättänsä syleilleen omaa sisartansa, siinä ollen samankohtainen kuin Kullervo. Kauhistuen sukurutsausta runoilija kyllä ei selvitä sukulaisuutta, mutta kun tytön huutoon isänsä kiiruhtaa paikalle ja huomaa nuorukaisen, joka surutonna venyy nurmella, niin hän kalvettuu ja ensimmäinen kysymyksensä Kalevipojalle on hänen suvustansa:

Kes sind sugu sigilanud,
Ilma peale ilmutanud?
Kenp' on siittänyt sukusi,
Ilmahan sun ilmituonut?

samalla tapaa kuin Kullervolta sisarensa kysyy aamulla. Särjettynä vaipui "Saare piiga, peenikene" maahan, kuultuansa armaansa mainitsevan Kalev'ia isäksensä, Lindaa äidikseen; ja Kullervon sisar ja saaren neiti molemmat päättävät elämänsä aalloissa.[10] Näyttää ikäänkuin saaren ukko olisi Kalev itse ja tässä tavataan se sama epämukaisuus kuin Kullervorunoissa, että uros tapaa vanhempansa, joita on pidetty kuolleina. Impi sanoo vanhuksia isäksensä ja äidikseen; aallosta laulaessansa, hän kutsuu itseänsä Kalevipojan sisareksi; — jumalaistarullisia luuloja tutkisteltaessa, näkyy ihan selvään, että vanhus saarella, tytön isä, on Kalev itse.

Nyt on Kalevipoeg itsensä-tekemän syyn alainen, vaikka hän ihmeteltävällä huolimattomuudella ei silmänräpäystäkään ajaltele sitä. Ompa hän niin vilpitön että hän rupee vertaamaan saaren isäntää ja itseänsä niinkuin ihmisiä, jotka toisen kautta ovat kadottaneet jotakin rakasta, saaren ukko tyttärensä ja Kalevipoeg äitinsä. Se on sama suruton olo ja elo kuin se minkä Kullervo elämänsä alussa osoittaa: se on se ehdoton oikeus tekemään mitä tahtonsa, mitä hänen sisällinen voimansa haluaa. Jälleen

Pohjantähden opastuksella, joka yksinään piti paikkansa, toisten laivahan lähtien laskiessa ja noustessa, tuli Kalevipoeg sitten Suomenmaahan. Monta päivää kuljeskeltuansa hän joutuu noidan asunnolle ja murskaa noidan itsensä, surmattuaan ne noidatut sotijat, jotka tämä oli häntä vastaan asettanut, puhaltelemalla höyheniä ilmaan.[11] Siinä kostonhimo vaati tyydyttämistä, samoin kuin Kullervossa. Kalevipojan täytyi kuitenkin pian katua sitä, sillä noidan surmaamisella hän myös teki mahdottomaksi tiedon saamisen siitä, minne äiti oli joutunut: ja puolella korvalla ainoastaan hän oli miehen puheita kuullut. "Tuima viha vie häviöön", sanoo runo, "sillä se ryöstää kaiken mielen-maltin; jos vihan laskee valloilleen, niin se jouduttaa hunnakolle." "Annad ohjad kurja kätte, lähab hobu hoopis metsa".[12] Unessa hän kuitenkin sai tietää äitinsä ei enää olevan elossa.

Tähän saakka Kalevipoeg on suruttomasti vaeltanut tiensä, huolimatta mitä hän tekee tahi mitä jättää tekemättä, ja lähimmäisen tarkoituksensa, koston noidalle, hän myöskin on täyttänyt. Tässä uudessa kohtalonsa käänteessä, tietäen olevansa ilman sekä isättä että äidittä, on elämä hänestä kolkko ja autio. Mutta niinkuin hän rikostensa suuruudessa ei ole Kullervon vertainen, niin hän myöskin luonteensa jalouden, surunsa katkeruuden suhteen on vaan lapsi tämän kaimansa rinnalla. Mitenkä eikö hänen valituksensa siis kuulu toiseltaiselta:

*Jäi kui lagle laenetelle,
Pardi poega parve ääre,
Kotkas kõrgele kaljule,
Üksi ilma elamaie.[13]

Jäi kuin lakla lainehille,
Sorsanpoika parvestansa,
Kotka kallion nenähän,
Yksikseen elelemähän.

vertailtaessa Kullervon syvään:

Voi minua poloinen poika!

ja hänen synkkään valitukseen, lähtiessään tuntemattomaan maailmaan:

Jumala — —
Loit kuin lokkien sekahan,
Karille meren kajavan!
Päivä pääskyille tulevi,
Varpusille valkenevi,
Ilo ilman lintusille,
Ei minulle milloinkana,
Tule ei päivä polvenansa,
Ei ilo sinä ikänä.

En tieä tekijätäni,
Enkä tunne tuojoani,
Lieko telkkä tielle tehnyt,
Sorsa suolle suorittanut,
Tavi rannalle takonut,
Koskelo kiven kolohon.[14]

Molemmilla on kuitenkin se yhtäläisyys, että näin toivottomasti tarkasteltuansa kohtaloansa, he päättävät lähteä elämän taisteluihin, Kullervo ensiksi kostamaan sukunsa hävitystä, Kalevipoeg sankariksi kansansa etunenään.

Ennenkuin Kalevipoeg palajaa kotihinsa, tahtoo hän kuitenkin hankkia itselleen miekan, uskollisen toverin, ja siinä tarkoituksessa päättävi hän etsiä "Soome kuulus sepa." Enemmän kevytmielisyydellä kuin oikeudella hän tulee tämän luokse ja yhtäläisyytensä Lemminkäisen kanssa näytäkseen selvästi. Yleensä voipi sanoa Wiron kansanrunon keränneen yhdelle uroollensa vähän kaikkia niitä erilaisia luonteenosoituksia, joita Suomen runo jakaa monelle. On toinenkin omaisuus, joka tavataan jokaisessa kansanrunossa: nimet ovat syrjä-asiana, ne vaihtelevat varjoin tapaisina, mutta tapaukset pysyvät, josko kohta soviteltuinkin, ja ryhmitetään niiden nimien ympäri, jotka ovat kansan muistissa pysyneet. Sovittuansa hinnasta, saapi Kalevipoeg sepältä sen oivallisen miekan, jonka isänsä ennen oli tilannut, ja oikeaan suomalaiseen tapaan juodaan kaupan muistoksi harjakaiset. Tässä osoitaksen Kalevipojan peräti oikeudeton röyhkeys. Kehumalla hän kertoo saaren neiden luona nauttimia ilojansa, kertoo: "Neidon lillukat ma nopin, raiskasin riemukukat, katkaisin onnen palkosen." Silloin kuohuu sepän pojassa viha vimmaksi tästä äärettömästä hävyttömyydestä ja hän sanoo Kalevipoikaa valehtelijaksi. Tämä juopumuksen uhkamielisyydessä heilautti miekkansa ja kaatoi, yhdellä lyömällä, nuorukaisen

kiharatukkaisen pään isän jalkojen eteen. Tänä hetkenä Kalevipoeg on kaikkea muuta enemmän kuin tragillinen, ja koko suomalaisessa runoistossa ei ole yhtään paikkaa, joka olisi verrattava tähän urostyöhön nykyaikaisesta krouvielämästä. Siihen että Kullervo tekee surua Ilmariselle, jota tässä vastannee se kuuluisa seppä, tappamalla hänen vaimonsa, siihen hänellä on monta katkeraa syytä. Kalevipoika taas on vieraana otettu vastaan, suurimmalla ystävällisyydellä ja hän on keskellä sukulaisia, kuten laulusta näkyy. Voimatonna takomansa miekan edessä, surullinen seppä ei voi muuta kuin kirotta viattoman poikansa murhaajaa, sekä rukoilla miekkaa varomattomana hetkenä rankaisemaan tuota hävytöntä.[15] Täydesti Kalevipoeg ei tajua työtänsä, eikä sepän kirousta, ja jos runo antaa sen tapahtua ikään kuin puhdistaksensa urostansa, niin keino ei ole hyvä, sillä lukijaan se vaikuttaa tuskallisesti. Sen mukaan Kalevipoeg myöskin ainoastaan ulkoa saa aavistuksen siitä rikoksesta, joka häntä painaa. Noidan veneessä purjehtiessansa takaisin Wiroon, ja lähestyesssä saarta meren keskellä, kuulevi hän sen onnettoman neiden äänen aalloista. Tämä laulaa muun seassa:

*Oh sa vereahne venda,
Armul eksind poisikene!
Miks sa vagalista verda
Vihal läksid valamaie?
Mika sa kodukanakesta,
Oma taadi tuikesta
Murul pidid muljumaie,
Noore rahu raiskamaie,
Sõsarada sundimaie
Surma sāngi suikumaie?
Kahekordne verevelga
Veled rahu rikomaies![16]

Veljeni verenjanoinen,
Poika lemme pettelemä!
Miksi sa verta vihalla
Viatointa vuodattelit?
Miksi sa kotikanaista,
Kyyhkyistä oman isäsi
Nuorna nurmella pilasit,
Rauhan raiskasit poloisen,
Vaivutit emosi lapsen
Surman valjun vuotehelle?
Syysi kaksinkertahinen
Rauhaa rikkovi katalan!

Silloin vasta tuossa kevytmielisessä heräjää katumus ja, suoden, ettei olisi sen viattoman pojan verta vuodattanut, kysyy hän missä katumuksen koivut kasvanevat.

*Kos on leina lepikuida,
Ahastuse aavikuida,
Kurvastuse kuusikuida,
Kahetsuse kaasikuida?

Kus ma leinan, kasvab lepik,
Kus ma ahastan, seal aavik,
Kus olen kurba, kasvab kuusik,
Kahetsejat varjab kaasik.[17]

Kussa kaihon on lepikot,
Huolen haavikot apean,
Synkät kuusikot surujen,
Katumuksen koivulehdot?

Lepit kostuu kaihostani,
Haavat kasvaa huolistani,
Suruistani synkät kuuset,
Koivut katumuksestani.

Mutta ylimalkain koko tämä meren syvyydestä tuleva laulu on pidettävä luonnon rinnasta lähtevänä inhon huokauksena, ikäänkuin ulkokohtaisena vastimena Kullervon äärettömälle tuskalle, kun hän samallaisessa tilaisuudessa soisi, että äitinsä olisi hänet nuoruudessa tappanut.

Kalevipojan tullessa kotirantaan, kuuluu äitinsä ääni nuhtelevana hänen vastahansa ilmasta: olet

lähtenyt ulos kuni nuori kotka totellen lapsen-velvollisuuttasi kostamaan äitiäsi. "Puhtaana kuin pilvestä putoava vesipisara, kuin lakealle lankeava lumi, sinä läksit matkalle",

Kui se pisar veereb pilvest,
Lumi langeb lagedalle,[18]

mutta "kaksinkertainen verivelka nyt repii sydäntäsi, kavahda miekkaasi", sillä

*veri ihkab vere palka (Kal.p. 7: 419.)

veri uhkaa veren palkkaa.

Hänen kotiin tullessansa häntä tervehtii talonkoira, samalla tapaa kuin Kullervo, viime kerran käydessänsä kodissaan, sai äitinsä koiran toverikseen.

Tähän hetkeen saakka, jolloin Kalevipoeg taas astuu kotimaallensa, voidaan kertomuksessa hänestä havaita lävitsensä juoksevaa lankaa. Se on nimittäin tuo mahtavan hengen yhä paisuva uhkamielisyyys, joka päivä päivältä enentää syynsä. Ja kumma kyllä se tapahtuu juuri hänen ulkomaillo-olonsa ajalla. Näyttää ikään kuin hän, paetessaan kotimaansa rannoilta, myös olisi kadottanut kaiken siveydellisenkin perustuksen. Palattuansa hänestä taas tulee se hyvänluontoinen sankari moninaisissa jokapäiväisissä retkissä, jotka ovat liian vähäisiä hänelle suodun voiman suhteen, osaksi myöskin niin törkeitä, että niitä ei olisi pitänyt runoon ottaman. Yleensä Wiron niinkuin Suomenkin kansanrunon on laita, että "se on puhdas kuin tuomenkukan tuoksu, jota tuuli hajottaa", vaikka orjuus paitsi muuta kirousta Virolaisissa on myöskin synnyttänyt suuremman ruokottomuuden. Mutta kaikessa edellä sanotussa, siinä ivallisuudessa mikä tässä runoistossa sen jälkeen osoitakse, sekä suomalaisten runojen puutteessa paikkakunnallis-saduista, mitkä kuuluvat myöhempään kansantaruston muodostus-portaaseen, samoin kuin siinä vaikutuksessa, joka kristillisillä ja skandinavilaisilla saduilla ja ajatuksilla näkyy olleen, siinä on perusteellinen syy, minkä vuoksi runot Kalevipojasta voipi pitää päättyneinä seitsemännen runon lopussa. Ainoastaan kuvaus hänen kuolemastansa kuuluu vielä tähän. Kaikki muut vaihtelevaiset retket ovat melkein kaikkea merkitystä vailla Kalevipojan luonteen suhteen; ja jos yleensä tahtoo sanoa kansanhengellä olleen *ajatusta*, luodessansa runoistoa Kalevipojasta, niinkuin kieltämättä on Kullervorunojen laita, niin jälkimäiset runot vaan ovat irtonaisia liika-oksia, ilman yhteydettä runon luonnoksen kanssa, ilman yhteydettä toistensakin kanssa. Ne ovat epäilemättä syntyneet kansansankarin ylistykseksi, selitykseksi johonkukun silmiin pistävään luonnon ilmiöön, tahi ne ovat nyt enää ymmärtämättömiä jumalaistaruin tähteitä, jotka ovat liitetyt tunnettuun nimeen. Sellainen jumalaistarun hajouminen tavataan jokaisessa kansassa, ja sen luonnossa on jo että se ilmautuu katkonaisena niinkuin luonnon ilmiöt itse, josta kaikki jumalaistarullinen näkemys alkuisin lähtee. Ainoasti kertomus Kalevipojan matkoista Manalaan muistuttaa heikosti Wäinämöisen matkaa sinne, sekä Lemminkäisen retkeä Pohjolaan, mutta on muutoin sekoitettu muilla luuloilla, joista sen ohessa näkyy, että se ei oikeastansa koske Kalevipoikaa. Mutta jo ennen mainitussa kohdassa, että Kalevipojan koko luonne on katkaistu kahteen osaan, joista toinen on sen aikuinen kuin olonsa Wirossa, toinen, synkempi, kolkompimpi, siltä ajalta kuin hän vaeltaa vieraissa maissa, siinä on vakavin todistus siitä että jälkimäisten runojen kertomat retket ainoastaan ovat muinaisen uroon päälle ripustettuja irtanaisia ryysyjä. Muinaisilta asuntopaikoiltaan idässä Wirolaiset ovat tuoneet kanssansa jalon urholuonteen perustuspiirteet, mutta kun Suomalaiset pienemmissäkin osissa yhtämukaisesti muodostivat sen merkilliset piirteet, tuhlasivat Wirolaiset suuren osan sitä kallista perintöä.

Näissä vaihtelevaisissa kohtauksissa liikkuen, ajatus peräti harvoin johtuu takaisin Kalevipojan elämän tarkoitusta eli hänen nykyistä hengentilaa tarkastamaan. Jolloinkulloin hän kuulee äänen, joka varoittaa häntä kavahtamaan veristä miekkaansa, tahi hänessä lymyilevä syynsä tunto näytäkseen unessa. Noita anastaa häneltä sen komean miekan, jonka hän Suomen sepiltä osti. Maaten seitsenviikkoista loihdittua unta, uneksii hän että Ilmarinen takoo hänelle uutta miekkaa sen kadonneen sijaan. Mutta se kalpea nuorukainen, sepän poika, astuu verkkaan pajaan. Verta on hänen kaulassaan ja rinnoillaan, veripisaroita on pirskunut hänen poskilleen ja vaatteilleen, ja hän sanoo: "älkäämme tuhlatko kallista rautaa aseeksi murhaajalle. Kalevin poika ei huoli uskollisimmastakaan ystävästä, kun viha tulee häneen, hän murhaa sukulaisensakin, sen olen minä kokenut." Merkillistä on kansantunnon vaatimus, että rikoksellinen rangaistakoon samoilla keinoilla, joilla hän on tahtonut muita vahingoittaa. Siinä on Pietarille sanottujen merkillisten sanojen täyttämys: jotka miekkaan tarttuvat, he miekkaan hukutetaan. Kun nimittäin noidan varastama miekka, jota hän ei ole voinut kauan kuljettaa kanssaan, kuultaa Kalevipoikaa vastaan Kääpä-joen aalloista, ja hän ei voi saada sitä sieltä pois, lausuu hän kirouksen, jolla tarkoittaa varkaan rankaisemista. "Jos se, joka sinua on kantanut, sanoi hän, laskeutuu jokeen, niin leikkaa häneltä poikki jänteet jaloista." Se on kirous, sinnyt kostonhimosta, joka tekee hänen sokeaksi niin että hän ei huomaitse näiden sanojen koskevan häntä itseänsäkin. Kun hän nimittäin monen kohtauksen ja sotaretken jälkeen tyytymättömänä vaeltelee ja viimein joutuu Kääpä-joelle, ja laskeuupi siihen, niin miekka täyttää hänen käskynsä. Kuoleman tuskassa hän päästää hurjat huudot, jotka vieläkin kuuluvat "Wirolaisten poikien korviin, tyttärien sydämiin." Kirkkaat silmänsä

taivasta kohti kääntyvät, ja sielunsa pakenee vana isa'n kartanoon. Siellä hän varttuen istuu valkean loisteessa, poski nojattuna käteen, niinkuin Holger Danske tahi Fredrik Barbarossa, ja kuultelee laulajain kertomuksia hänen urostöistään. Mutta vana isa on hänen asettanut haahmojen vallan ääreen, vartioitsemaan Sarvik'ia ja hänen kätensä on kiinnitetty kallioon. Mutta kerran on se aika tuleva, kun kahden ajan pirstat mahtavilla liekillä sulattavat hänen kätensä irti kalliosta. Silloin Kalevipoika palajaa, tuoden onnea kansallensa ja uuden ajan Wirolaisille.

Mitenkä peräti toiseen tapaan tämä satu päättyy kuin Kullervon! Hänpä, koko sydämessään muserrettuna, pitää tuon tunnetun puheen miekkalensa, tekee tuon kysymyksen, joka tutkii ja tuomitsee: tahdotko syödä lihaa syyllistä? Wiron runo siihen tyytyy, että uroonsa kuolee, sillä on kaikki tahra kadonnut hänen kunniaastansa, kaikki syy hänen omaltatunnonlaan; ja sen tähden hän istuu Taaran salissa taivaan asujanten joukossa.

Voiko ken kuitenkaan epäillä, että hän periänsä on sama mies kuin tuo suomalainen orja? Lapsi, varustettu ylenluonnollisella voimalla, nuorukainen, joka lähtee maailmaan kostamaan perheensä häviötä, — joka pidoissa iskee poikki toiselta nuorukaiselta pään, yhtä sukkelaan kuin Lemminkäinen Pohjolan isännältä — vei kuin naatin naurihista,[19] — joka saastuttaa oman sisarensa puhtaan nuoruuden, ja joka viimein, rangaistuna, lankee oman miekkansa uhriksi; siinä on Kalevipojan elämän sisällys, mutta myös likipitain Kullervonkin. Se suuri eroitus, joka myös selittää, kuinka kumpaisenkin historia on erilaatuisesti muodostunut, on siinä, että suomalaisessa kansanrunoistossa on useampia henkilöitä, jotka se on asettanut luojaan auringon valoon; Kullervo sen tähden sietää sen enemmän pimeyttä. Välttämätön kansanhengen tarvis vaatii tätä valoa, vaatii ihmis-maailmassa heijastuksen jumalallisesta syntyperästä, ja sen vuoksi jokaisessa kansanrunossa on ylenluonnollisilla avuilla varustettu uros. Wirolaisten uros-taruissapa Kalevipoeg on melkein yksinäisenä; Wanemuine on jumala, jota harvat vaan muistavat, ja Ilmarisesta on tuskin muuta jälillä paitsi nimi. Sen vuoksi on moni musta puoli Kalevipojassa valjennut; sen vuoksi on hänen osakseen pantu vähin Lemminkäisen lietoutta ja suruttomuutta, vähän Wäinämöisen viisautta. Jaa, kansanmuinaisuuden ja kansallisuuden edustajana odotetaan häntä takaisin samoin kuin Suomalaiset odottavat Wäinämöistä. Hän on lihaksi tullut Wiron kansanhenki ja sellaisena on hänellä oikeudella sijansa Taaran salissa. Mutta sitä kokonaista kuvaa, jonka Suomen kansa vuosisatojen tuskissa on luonut, joka on niinkuin yksi ainoa harras huokaus Luojalle äärettömälle, että Hän ei panisi kuolevaisien hartioille suurempata kuormaa, kuin he jaksavat kantaa, peläten että se myös ääretön perkele, joka väijyy joka ihmisen rinnassa, silloin katkoisi siteensä ja töytäisi valloilleen, sitä *ihmistä* pienimmissäkin osissa, sitä haetaan turhaan. Sillä harvat ovat ne vuosisadat, harvat ne kansat, jotka voivat sellaisen luoda; sen vuoksi olikin Uhlandilla täysi syy sanoa Kullervon olevan jaloin runollinen luoma, joka meidän vuosisadallamme on tullut ilmi.

II.

Jumalais-tarullisia aine-osia Kalevirunoistossa.

Virolaisissa kansantaruissa ovat jumalaistarulliset ajatukset enemmän haihtuneita kuin suomalaisissa. Yhdeltä puolen niitä tavataan harvemmin, ja toiselta ne, tavattaessa, näyttävät vähemmän yhtenäisiltä. Kansan moninainen yhteys muiden kanssa joka haaralla on tähän syynä, ja kylliksi ei voi sitä sitkeyttä ihmetellä, joka kuitenkin on meidän aikoihimme saakka voinut säilyttää niin runsas-aineisia muistoja menneiltä ajoilla. Kalevipojassakin tavataan alkuperäisen jumalaistiedon jälkiä, mutta ikäänkuin sotkettuina kansan kohtalon vaiheiden kautta jälkiin raivoovista tappeluista läheisten kansain kanssa. Aseitten ryske helposti hämmentää jumalaiset luulot, mutta kauan jälkeen helähtää kuitenkin perityt sadut ikäänkuin kaiku, jos kohta laulaja itsekään ei aina niitä ymmärrä.

Laulun omat sanat kertovat, että "vana isa kuulsad poead" Kalevalassa yhdistyivät ihmisten tyttärien kanssa, ja siitä yhdistyksestä syntyi "Kalevide kuulus sugu". Kalevipoeg oli siis jumalallista syntyperää. Toisessa paikassa häntä sanotaan Taaralaiseksi,[20] jonka kautta sukuperänsä on vielä tarkemmin osoitettu. Mutta vana isan pojat olivat Wanemuine, Ilmarine, Lämmekune;[21] *Ganander* ja *Lencqvist* taas mainitsevat Wäinämöisen, Ilmarisen ja Soinin paitsi muita olleen Kalevan poikia.[22] Mutta Kalevipoeg sanotaan virolaisessa runossa Soiniksikin, ja suomalaisessa vaihtelevat nimet Soini ja Kullervo, jonka ohessa suomalaisissa toisoinnoissa Kalervo ja Kaleva tavataan eroituksesta käytettyinä. Tästä seuraa siis, että nimeä Kaleva on käytetty merkitsemään vana'a isa'a itseänsä, taivahan ukkoa. Tähän käsitykseen perustautuen, voipi helposti selittää muutamia lauseita, jotka muutoin näyttävät puuttuvan kaikkea merkitystä. Suomen muinaisrunoissa mainitaan välistä *Kalevan miekka*, tähtikihermä jota myös Wäinämöisen viikatteeksi sanotaan, *Kalevan tulet*, *valkeat*. Vaikealta näyttää

selittäminen, mistä syystä nämä olisivat saaneet asemansa taivahalla, ellei omistajansa olisi ollut yhteydessä taivahan ja sikäläisten ilmiöin kanssa; mutta yhteys on selvä, kun niitä ajatellaan Kalevan s.o. Ukon, Taaran omiksi, jota myös pidettiin ukkosen herrana. Tuo kauniisti loistava, kiiltävän miekan näköinen tähtikihermä on taivahan hallitsijan ase, jolla hän ryntää kaikkien vihollistensa päälle. Ja se suuri merkillisyys, joka Kalevin itsensä teettämällä miekalla on koko Kalevipoeg-runoistossa, sen putoaminen taivahasta alas, Kullervon ja Lemminkäisen rukoillessa, vielä vahvistavat sitä ajatusta. Myöskin lause *Kalevan kuusi* mahtaa tarkoittaa suurta taivaanpuuta ja niinmuodoin sisältää osoituksen taivaan hallitsijasta. Kalevipojassa käytetään milloin *tamme*, milloin *kuuske* yhtä merkitsevinä taivaanpuun niminä.[23]

Jos kieliopillisesti koetamme selittää tuon epäselvän Kaleva-sanana merkitystä, niin saamme senkin kautta vahvistuksen edellä lausutulle ajatuksellemme. Oikein ei taida olla ottaa perustukseksi suomalaista sanaa *kallio*, viroksi *kalju*; siitä ei voi tulla johtosanaa, jonka juuri olisi niin tuntemattomaksi muuntunut. Kaksinkertaisen juurikerakkeen l:n kumminkin olisi pitänyt jäämän paikalleen. Jos sitä vastoin tahdomme pitää tämän sanan, samoin kuin useimmat va'lla ja vä'llä päättyvät lausukkaisena laatusanana, niin saamme johdantomme hyvin helpoksi. Suomen kielessä on näet sananjuuri *kal*, johon on liitetty merkitys jostakin *kolisevasta*, kiiltävästä. Tästä juuresta johdetaan paljon sekä nimi- että tekosanoja, esim. *kalisen, kolisen, kolajan, kolaan, kali, kalja, koli, kulja, kola, kalpa, kalvan, kulea*. Myöskin sanan *kallio* voipi lukea näihin. Tämän johdosta *Kaleva* merkitsee *kolisevaa, rämyvää, jylisevää*, mutta sen ohessa *kiiltävää*, joka täydellisesti sopii sivusanaksi ukkosen jumalalle, joka käyttää salamata miekkanaan. Tässä on minusta myös täysi todistus virolais-suomalaisten kansantarinaiden alkuperäisyydestä. Satukunta, joka on syntynyt ynnä itse kielenmuodostuksen kanssa ja joka vielä kestää, kun tämän ajatuksen kanssa syntyntä sanaa ei voi selittää, sellainen satukunta liittyy yhteen kansan ensimmäisen lapsuuden kanssa ja on sen itsensä tekemä.

Kaleva on siis jumala ja monen taivaalla näkyvän loistavan ilmiön hallitsija. Aivan samaa tarkoittaa se kaunis kertomus Salmen ja Lindan häistä,[24] joka ainoastansa on täydellisempi ja laveampi toisinto runosta "Suomettaren kosijat" Kantelettaressa[25] tahi Kyllikistä.[26] Sama on sekä järjestys, missä kosijat tulevat — kuu, aurinko ja pohjantähti —, että myös niiden vastausten sisällys, mitkä neito lausuu kieltonsa syyksi; vaan myös yksityiset lauseetkin ovat tarkoin yhtäpitävät. Salme, päätettyänsä seurata pohjantähteä "Pöhjanaela vanem poega", käskää viemään hänen hevostansa talliin ruokittavaksi heinillä ja kauroilla:

*Talli vilge lähe hobune,
Heitke ette heinasida,
Kandke ette kaerasida.

Suomettaren sanat samassa paikassa ovat:

Viedähän tähän hevonen,
Tallihin talutetahan,
Hienot heinät heitetähän
Kauravakka kannetahan.

Molemmin paikoin asetettuaan olutkannun kosijalle, lausuu Salmen ja Lindan äiti: "sööge, tähte, jooge, tähte!" Suomettaren äiti taas: "syöpä, juopa, tähti kulta!" Kummassakin runossa tähti vastaa yksillä lauseilla:

Kalevipojassa:

*Ei taha süa, eidekene,
Ei taha jua, eidekene;
Tooge mo omane tubaje,
Saatke Salme pörandalle.

Kantelettaressa:

En taho syöä, enkä juoa,
Kun en nähne neitoani;
Missäp' on minun omani,
Kussa Suometar soorea?

Ja kun morsian itse vastaa siihen, pitävät Lindan sanat vielä ihmeteltävämmällä tavalla yhtä Suomettaren sanojen kanssa.

Linda lausuu:

*Anna aega ehtidessa!
Kaua ehib se isata,
Kaua ehib se emata;
Ei ole eite ehtimassa
Vanemad valmistamassa,
Küla eided ehitavad,
Vanad naised valmistavad,
Küla annab külma nõuu,
Rahvas raudessa südame.

Suometar:

Anna aikoa vähäisen,
Aikoa isottomalle,
Emottomalle enempi;
Ei mua emoni auta,
Oma vanhin valmistele,
Auttavat kyläiset eukot,
Kylän vaimot vaatehtivat,
Kylmä on kyläinen toimi,
Valju mieron vaatehtima.

Yhtäpitäväisyys on niin heti näkyvä, ettei se useasti ole niin suuri suomalaisissa eri toisunnoissa. Muutoin ovat, paitsi loppua, molemmat virolaiset kuvailukset aivan yhtäläiset; nimet ainoasti ovat toiset ja tähden siassa tulee Kalev Lindan sulhoksi. Tässäkin on yksi osoitus Kalevan olevan taivaallisia olennoita. Sillä Salme ja Linda hekään silminnähtävästi eivät ole muuta kuin taivaallisia olentoja. En tahdo siitä pitää lukua, että metsapiigad järjestivät heidän pukunsa, että he pyytävät saadaksesen "uus udusärki", joka yhtä hyvin voipi merkitä pilvistä, sumuista pukua, kuin untuvaisesta vaatteesta tehtyä; ehkä viimeainittu merkitys juuri lienee kehjennyt edellisestä. Vaan he rukoilevat myös että heille tuotakoon tähtiset pukunsa — too mulle teine *tähteline* — ja äitinsä lausuu kummastuen heidän tullessa koristetuina ulos:

*Kas se *kuu* on, ehk kas *pääva*,
Ehk kas *eha-tütar* noori?

Onkos *kuu*, vai onkos *päivä*,
Vai on *Illatar* ihana?

Näissä sanoissa, mutta erinomattain itse naimisessa pohjantähden kanssa, on hyvin selvä osoitus, että meillä tässä on katkelmia siitä kauniista ajatuksesta koi- ja ilta-tähtien rakkaudesta toisiansa kohden, joka ajatus vielä hehkuvammasti näyttäiksen kertomuksessa "Koit ja Ämarik". Kalev, vaikkapa alkuperäisesti ukkosen ja taivaan jumala, on tehty yhdeksi kuin tähti. Todistuksena tähän kuuluvat tähtisulhasen sanat Salmen lähtiessä kodistaan: Salme on piillettävä *pilvi taha*, muutettava *eha-neiuks* ja kiiltävä *taeva alla*. Ja kun hän uudesta kodistansa tahtoo lähettää terveisiä omaisillensa, ovat kaste ja sade, jotka hän ilokyyneleinä on vuodattanut, sanomana hänestä. Kalev sanoo Lindalle, hänen unhottaneen kotihinsa moniaita kaluja: *kuun*, joka on hänen *isänsä*, *auringon*, joka on setänsä, ja hänen lähtiessänsä katselevat nämä surullisesti hänen jälkehensä.[27]

Jos pysymme tässä käsityksessä, joten siis Kalevipoeg muinoin on merkinnyt loistavan tähden poikaa, niin voimme myös ymmärtää seuraavan, muutoin vähin kummallisen lauseen hänestä, hänen lähteissänsä sotaorhillansa sotaan.

*Hobo alla kui se ahju,
Täkkü alla kui se tähte,
Ise peale kui se pääva
Ebitatud ehana riides,
Kübar pääs kullakirja.
Kus ta läheb, taevas läigib,
Kus ta kõunib, taevas kõigub.[28]

Hepo alla niinkuin ahjo,
Orit alla niinkuin tähti,
Itse päällä niinkuin päivä
Ihanoissa vaattehissa,
Päässä kultainen kypäri.
Kussa lähtee, taivas läikkyy.
Kussa käypi, taivas kaikkuu.

Ja toisessa paikassa:

*Mees puhub tule meressa,
Lõetsub lõkkeid laenettesse;
Teeb toa tuule tiivule,
Kambri vikkerkaareesse,
Parred pilved paisudesse.[29]

Mies puhuu tulen merehen,
Lietsoo liekit lainehesen;
Tekee tuulehen tupansa,
Taivaankaareen kammarinsa,
Paisupilvihin parret.

Edellisessä olemme löytäneet selityksen Kalevipojan sukuperästä ja nähneet runon syystä sanovan häntä Taaralaiseksi, taivaan jumalan sikiöksi. Samalla tapaa nähdään kaikkialla sanoissa, jotka näyttävät vähäarvoisilta ja ilman yhteydettä olevilta, olevan unhottuneiden satujen tähtehiä. Tässä tarkoituksessa voipi sanoa kansantaruissa ei olevan yhtään sanaa, jolla ei ole suurta merkitystensä. Jokaiseen sanaan on kokonainen maailma ajatuksia sidottu, ja tuo tärkeä sana on ikään kuin niiden tunteiden ja katsantolaatujen edustajana, jotka tässä suunnassa muinoin ovat eläneet. Sellainen edustaja, mutta edellä lausutun kanssa lähimmäisessä yhteydessä oleva edustaja, on se vanha ukko meren saarella, tavallisesti saaren isännäksi kutsuttu. Edellisessä olen osoittanut hänen olevan Kalev'in, vaikka runo ei enää lausu hänen nimeänsä, kentiesi ennen mainitusta syystä, että sillä puhdistaisi sankarinsa Kalevipojan urostöitä. Se on selvä, että saaren isäntä ja emäntä ovat hyvin läheisessä yhteydessä jumalallisten voimain kanssa. Kun viimeainittu merestä haravoipi kadonnutta tytärtänsä, niinkuin Lemminkäisen äiti Tuonen joesta poikaansa, tapaa hän siellä tammen, kuusen ja kokon munan, jotka hän viepi kanssansa kotiin, missä puut istutetaan kartanolle.[30] Siinä ne kasvoivat:

Tamme tõusis, kuuske kerkis,
Tamme tõusis taevaasse,
Kuuske kasvis pilvetesse,
Ladvad taevast lõhkumaies,
Oksad pilveid pillutamas.[31]

Tammi nousi, kuusi kasvoi,
Tammi nousi taivahasen,
Kuusi kasvoi pilvilöihin,
Latvat taivon lohkaisevi,
Oksat pilvet puhkaisevi.

Niinkuin Kalevalan pyhä tammi ne kohoavat halki pilvien;

*Tam tahab taevast jagada,
Oksad pilveid pillutamas.[32]

Tammi taivahan jakavi,
Oksat pilvet puhkaisen,

*Tamme tungis taevaasse,
Pikad oksad pilvetesse,
Ladva päik'se ligidalle.
Tam teeb taeva tumedaksa,
Peidab valgust pimedasse,
Katab kuu ja katab pääva.
Varjab tähed valgustamas,
Matab maa mustakarva
Pimeduse peituselle.[33]

Tammi taivaasen tapaavi,
Pitkät oksat pilvilöihia
Latva päivän lappeahan.
Tammi taivahan pimenti,
Valon peitti pimeäksi,
Peittää kuun ja peittää päivän,
Varjoo tähtien valonkin,
Maankin mustaksi tekevi

Pimeällä peitteellensä.

Saaren isäntä kulkee turhaan etsien miestä kaatamaan pilviin ylettyvää tammea; hän palajaa ilman semmoista tapaamatta. Silloin kertoo emäntä kotkan siiven alla löytäneensä pienen miehen; tämä lupaa työn toimittaa, kasvaa jättiläiseksi ja kaataa tammen. Rungosta tehtiin saareen mahtava silta, jonka toinen pää oli Viru-maalla ja toinen ulottui Suomeen, ja se oli tuo kuulu Soomesilda; pirstoista tehtiin kaikellaisia aluksia:

*Oksadest sai orja laevu,
Laastudesta laste laevu.[34]

Eli niinkuin Kalevalassa sanotaan:

Lastuja — tuuli tuuitteli
Venosina veen selällä,
Laivasina lainehilla.[35]

Nämä kaikki ovat meille tuttuja taivaanpuusta, jotka meitä kohtaa Kalevalan toisessa runossa. Wäinämöinen siinä on luojana, joka maalle antaa kasvat, aivan niinkuin eräässä virolaisessa tarussa vana isa'n kolme poikaa pitävät huolen luomisen täyttämisestä. Yli koko tarinan saaren vanhuksesta lepää muutoin tuo jumalallinen hämärä, joka ilmoittaa kaukaista muinaisuutta, vaan sen ohessa epäsuorasti todistaa tämän järjestyksettömän välikertomuksen (puusta) olevan katkelman jumalaistarullisista luuloista, joiden merkitys kansanrunoissa vähitellen on vaalennut. Muutoin runo osoittaa vanhuksen olleen Kalev'in. Saaren emäntä, kertoessaan isännälle löydetyn pikku miehen ko'osta, sanoo hänen ei olevan Kalevin peukaloa pitemmän.[36] Varmaan hän sillä ei tarkoittanut ketään muuta kuin miestänsä. Tätä luuloa vakuuttaa merkillisimmällä lailla toinenkin seikka. Edellä olen sen kaksinaisen, vaikka yhtäpitöisen kertomuksen vuoksi Salmen ja Lindan häistä pitänyt Kalevin samana kuin pohjan tähti, tahi Taaran poikana, ei ainoastaan Taaralaisena, Taaran jälkeisenä. Yhdessä Virolaisessa katkelmassa taivaantammesta sanotaan, että yksi Pääva poega, yksi Taara poega oli kaskeen istuttanut tammen, joka kasvoi ja peitti auringon ja kuun.[37] Fählmannin kertoman luomissadun mukaan taas Vanemuine antoi maalle kasvit,[38] niinkuin Kalevalakin kertoo. Toisin paikoin sanotaan, että vana isa sen teki, ja siltä näyttää kuin Vanemuista olisi pidetty yhtenä tämän kanssa.[39] Suomalaisilla Kaleva toisinaan merkitsee milloin Ukkoa itseään, milloin yhtä hänen poikaansa, ja Wäinämöistä enimmäkseen sanotaan Kalevaiseksi. Kaikki nämä epävakaiset ja osaksi ristiriitaisetkin määritykset yhtyvät siinä yhteisessä ajatuksessa, että se oli taivaallinen olento, erinomattain Vanemuine eli vana isa, joka suuren tammen kasvatti. Edellä olen näyttänyt kuinka Kalev, Kaleva toisissa sadunkatkelmissa pidetään samana kuin Ukko ylijumala, Taara, vana isa. Tästä seuraa siis, että saaren isäntä, joka sen suuren tammen on istuttanut, joka pitää huolen luomisesta, on Kalev; sen tähden hän vaalistuu, nähdessään poikansa saastuttaneen sisarensa, tuntiessaan kasvoista Kalevipojan Taaralaiseksi.

Ennen tarkastetulla paikalla selviytyi monta hämäräistä nimitystä, selvittyä ken Kaleva on; ja se seikka ei ole vähimmin todistava. Myöskin taivaan-korkuisen tammen suhteen on meidän nyt mahdollinen selittää, mitä se ajatus oikeastansa sisältää, miten kansan mielikuvitus on sen luonut. Sen perustuksen mukaan, jota uudempi jumalaistaru-tiede seuraa, on jokaisen jumalaistarullisen näkemyksen perimmäinen pohja haettava luonnon ilmiöissä. Yli Aasian ja Euroopan on erisukuisimmista kansoissa sama ajatus taivaankorkuisesta puusta levinnyt, ja on syntynyt katselemalla päälletään läjistyneitä pilviä, noita suuria ryhmiä, jotka ikään kuin puun oksat haarailevat toisistaan ja viimein peittävät koko taivaan. Jos nyt, tätä merkitystä avaimena käyttäen, katselemme suomalais-virolaista kertomusta, niin siinä on voimakkaasti kuvattu sama ilmiö. Me saamme sen selväksi, minkä tähden joku taivahan jumaloista, ylijumala itse, on puun istuttanut. Ken muu kuin taivahan hallitsija voipi olla sellaisen puun luoja, joka näkyy ympäröivän koko maailman ja joka estää auringon ja kuun paistamista. Nyt vasta voimme myös oikein käsittää sen hämäläisen sadunkatkelman Kalevipojassa, joka kertoo että tammen lastuista paitsi muuta saatiin laulajalle tupa, johon aurinko ja kuu loistavat pihtipuolisesta:

*Kuu on uksena eessa,
Päike laela läikimaies,
Tähdet toassa tantsimaies,
Vikerkaar vibuna varjuks.[40]

Kuu on uksena edessä,
Päivä paistavi laella,
Tähdet tanssivi tuvassa,
Taivonkaari katonamme.

Eli niinkuin eräs toisinto sanoo:

*Kuu oli ukseksi eessa,
Pääv oli peala mängimassa
Tähed seessa tantsimassa
Taevas tantsis, maa mürises;
Tähed lõivad teringida,
Kuu löi kulda rõngaaida.[41]

Kuu oli uksena edessä,
Päivä päällä leikkimässä,
Tanssi tähtöset sisässä,
Taivas tanssi, maa myrиси,
Tähtein helkkyvi helyset,
Kuun on renkahat kilisi.

Kun taivaankansi oli peitetty pilvillä, niin kansan kuvitus luuli näkevänsä auringon ja kuun valon puun oksien välitse ja tähtien kiertelevän tanssiansa siellä ylempänä. Yhteydessä tämän kanssa on myöskin Ilmarisen koetus takoa uusi päivä ja kuu, jotka hän asettaa *korkeaan puuhun*, sekä Wäinämöisen ja Ilmarisen kulku taivaankannella, hankkiaksensa valoa,[42] ja samassa on koko tämä ajatus uusi todistus mainittuin miesten jumaluudesta. Merkillistä suomalaisten kansain jumalaistarujen iän suhteen on se, että Mordvalaisillakin on muisto maailmanpuusta. Eräässä, professori Ahlqvistin julkaisemassa sadussa sanotaan, että valkoinen koivu, joka kasvaa kunnaalla metsässä, levittää "juurensa ympäri maan, oksansa ympäri taivaan".[43]

Mutta jos nuot monet osoitukset runossa eivät poistaisi kaikkia epäilyksiä saaren isännän suhteen ja ken hän lienee, niin nämät kokonansa haihtuvat seuraavain Kalevipojan suorain sanain kautta, että *isänsä ja äitinsä* ovat tammen istuttaneet; hän nimittäin pyytää Olevin kaatamaan tammea, jonka

Isa enne istutanud,
Ema enne kasvatanud;
Mis seal mere kalda pealta,
Laialiste liivikulda,
Körget ladva kõigutelleb,
Laiu oksi lahutelleb:
Ett ei pääval paiste mahti,
Kuul ei kumamise mahti,
Tähtel siramise mahti,
Pilvetel ei piiske mahti.[44]

Isä ol' ennen istuttanut,
Emä ennen kasvattanut
Meren rantahan rapean,
Suurelle somerikolle;
Latvat kasvoi korkealle,
Oksat laajalle levisi,
Peitti päivän paistamasta,
Katti kuun kumottamasta,
Tähdet kaikki tuikkimasta,
Pilviset piroittamasta.

Näissä sanoissa lienee kylläksi todistusta edellisen esittelyn oikeudesta, sekä myös saaren isännän ja Kalevipojan keskuudesta.

Siinä palajavat myös edellä mainitut ajatukset kaikellisista aluksista, jotka rakennetaan tammen pirstoista. Saaren isäntä siis on Kaleva.

Äsken mainitsin Wäinämöisen ja Ilmarisen vaelluksen taivaan kannella ja siihen liitettävän merkityksen. Hyvän todistuksen Ilmarisen jumaluudesta antaa Kalevirunoiston kahdestoista runo, joka myös tarkkaan osoittaa missä paikassa maailmata hän oleksii. Kerrottaessa siitä uudesta miekasta, jonka Kalevipoeg unessa näkee itsellensä taottavan, puhutaan kuinka keskellä ilmaa (keskel ilma) oli korkea ihana mäki, joka oli *pilvien* keskellä. Tämän mäen sisään (sala mäe sügavusse) olivat Ilmarisen oppilaat rakentaneet pajansa, jossa he yöt ja päivät takoivat alasimella.[45] Ilman jumala tavataan siinä oikealla paikallansa; hänen työmiehensä takovat ukkosen jyristessä pilvissä, ja he takovat joko taivaan kantta tahi hohtavaa miekkaa Kaleville eli hänen pojallensa. Sentähden tulee tästä miekasta kultakahvasta, jota he vaskivasaroilla takovat, verraton ase. Sentähden sanotaan muutamissa suomalaisissa katkelmoissa raudan olleen "kuonana alla ahjon Ilmarisen, seppä *Ilmosen* pajassa",[46] s.o. ilmassa asuvaisen pajassa; ja toisessa, että ilman immet lypsivät maidon rinnoistansa Ilmarisen pajaan, ja siitä tehtiin rauta.

Tähän asti tarkastetut Kalevirunoistossa löytyvien jumalais-tarullisten ajatusten jäännökset eroavat monessa suhteessa niistä ajatuksista, jotka jälkimäisissä runoissa löytyvät. Edelliset näyttävät kaikkialla hajanaisilta, himeiltä ja vaikeasti ymmärrettäviltä; silminnähtävästi niissä on koko joukko sanoja, käänteitä ja kertomuksen kappaleita, joiden merkitystä nykyinen polvi ei enää voi käsittää, vaan jotka ovat säilyneet osittain mitallisen muotonsa kautta, osittain sen erinomaisen kunnioituksen kautta, jonka taru vielä luulee niiden ansaitsevan. Merkillinen on siinä suhteessa tuo, niinkuin edellä on näytetty, melkein sanasanainen yhtäpitävyys sellaisissa katkelmoissa Suomalaisten ja Virolaisten tykönä. Mutta ompa toinenkin kansantaruston ala, satujen ja ihmeellisesti vaihtelevain retkien kirjavainen ala, jossa suurempi vapaus näkyy vallitsevan. Nämäkin kyllä useasti lähtevät jumalais-tarullisesta näkemyksestä, mutta ovat seoitettuna moninaisilla alkuaineilla nykyisestä päivästä ja eilisestä, että tuskin yhtäkään kertojaa arveluttanee pitentäessään tai lyhentäessään tai tehdessään pienempiä muutoksia niiden perussuunnitukseen. Ja samassa kun niiden suorasanaisten kieli ei vaadi erinomaista jonkun lausumatavan säilyttämistä, niin se myös antaa tarpeellisen tilan kertovaisen itsenäiselle mielenlaadulle, hänen enemmän tai vähemmän hyväksyvyydelle, leikillisyydelle tai katkeruudelle. Jokaisen uuden ihmispolven kanssa siis lisäyntyä uusi sivistyskerros, ja uudet ja vanhat osat, alkuperäiset ja ulkoa saadut kudotaan yhdeksi kirjavaksi kankaaksi, jossa on yhtä vaikea seurata erityisiä loimi- ja kudelankoja, kuin esim. tarkasti määrätä sitä kohtaa taivaankaarella, jossa yksi väri muuntuu toiseksi. Sadut ja tarinat siis ovat välittömästi osoitus kansan ajatusalasta sillä ajalla, jona ne ovat muistiin pantuja.

Niin on myös laita jälkimäisten runojen Kalevipojassa, jotka sisällyksensä ja muotonsa puolesta ovat samalla kannalla kuin "Suomen kansan satuja ja tarinoita". Mitä ennen tarkasteltuihin katkelmiin tulee, ne ovat kumminkin verrallisesti syntyperäinen suomalais-virolainen jumalakunta, saduilla ja tarinoilla sitä vastaan on perusuontensa ja eriosuutensa suhteen sadottain ja tuhansittain vastineita yli koko asutun maailman. Ne kulkevat ikäänkuin raha yhden kädestä toiseen käteen, sillä eroituksella kuitenkin, että jokainen uusi kansa muodostaa ne uudesti. Tieteen nykyisellä kannalla on sentähden mahdoton lausua yleensä jotakin päätöstä itsekkyydestä. Joka satu olisi itseksensä seurattava tiellensä yhdestä kansasta toiseen, jos mahdollista näyttämällä mitkä uudet piirteet kunkin kansan oimuisen luonteen tahi historiallisten suhteiden kautta ovat lisäytyneet. Sillä lailla ainoastansa voidaan johonkin tieteelle hyödylliseen johtopäätökseen tulla.

Kaikista Kalevipojan kärsimistä merkillisistä kohtalon vaiheista on merkittävin hänen kahdesti tapahtuva matkansa Tuonelaan. Väsyneenä vaivallisesta vaelluksestaan, lautakuorma hartioilla, tulee Kalevipoeg mäelle, jossa kolme miestä on keittämässä jotakin kattilassa, *katel*; nämä hänelle osoittavat tien, joka vie sinne, missä on *tagurpäri taadi, vastaoksa eide* ja *pööraspää piigad*, se on *Sarvik'in* ja *vana moor'in* asunnolle.[47] Kalevipoeg nyt kulkee pitkää maanalaista käytävää, jonka keskellä riippuu lamppu, *lampi*; käytävän päässä oli ovi, ja pihtipuolisilla oli kaksi sankoa, *ämbrid*; neste toisessa oli maidon valkea, toisessa musta kuin terva. Oven takana istui neito ja lauloi suruisesti värttinää kievoittaessansa; viimeksi hän lausui:

*Tuleks päike peiukene
Piigasida peastamaie;
Tuleks kuu kui kosilane
Neiukeksi naljatama,
Leinapölvest lunastama;
Tuleks tähte poisikene
Tuikesi tahtemaie,
Vangist väljaviidemaie.[48]

Tulisi päiväyt, päivän poika,
Piikastansa päästämähän!
Tulisi kuuhut sulhasena,
Neidon kanssa naljamahan,
Huolensa huojentamahan;
Tulisi poika, pohjantähti
Kyyhkystänsä tahtomahan,
Vankia vapauttamahan!

Tässä neidessä tapaamme saman ajatuksen, joka niin useasti meitä kohtaa useimpien kansojen saduissa, vuoreen, s.o. pilvivuoreen suljetusta neidestä, jonka eräs mahtava uros vapauttaa. Salaman leimahtaessa paksuista pilvistä luultiin pelastajan miekka välkkyvän, se yhteys, johon päivä, kuu ja tähti asetetaan neiden suhteen, todistaa saman ajatuksen olleen Virolaisillakin. Se seikka, että laulu tässä kääntyy Kalevipoikaa kohti, se taas osoittaa hänen taikka hänen isänsä yhteyttä tähtikosijan kanssa.

Neiden neuvosta Kalevipoeg kastaa kätensä sankoon, jossa musta neste on, ja siitä hänen voimansa

kasvaa, niin että hän käsin ruhjoo oven patsaat. Seinällä riippui miekka, onnenvitsa, pajuviitsa, *nöiavitsa* ja vanha leikatuista kynsistä tehty kypäri, *kübar*; viimeainittu kutsutaan myös *kaape*, *varjukaape* = ruotsalainen sana "kåpa". Kalevipoeg otti miekan ja kypärin, neiti kutsui siihen toiset kaksi sisarta, vana eite salvattiin kyökkiin ja Kalevipoeg huvittelehen neitojen kanssa.[49] Toisena päivänä neidot kuljettavat Kalevipojan ja näyttävät hänelle huoneita raudasta, vaskesta, hopeasta, kullasta, silkistä, sammetista ja pitseistä; yksi heistä kertoo, että haahmulan asujamet, *varjulised*, jokaisena jouluyönä saavat lähteä *varjuriigistä*, *põrgitpiinast*, käydäksensä entisillä kotopaikoillaan; Sarvik itse käypi toisinansa lankonsa, *Tühi*, Tyhjän luona, joka asuu *alla ilma*. Sarvikin tultua kotiin syntyi heti taistelu hänen ja Kalevipojan välillä, jota varten he, samoin kuin Lemminkäinen ja Pohjolan isäntä, lähtevät kartanolle. Edellinen voitetaan, mutta katoaa ennenkuin Kalevipoeg ennättää vangita hänet rautakahleisin. Kalevipoeg sitten ottaa monta säkillistä kultaa ja muuta tavaraa, asettaa neidot säkkien päälle ja lähtee pois. Kun Tühi seitsemänkymmenen sotilaan kanssa tulee heidän perähänsä, loihii nuorin neiti noitavitsan avulla meren kuohuilevin aaltoineen pakenevien ja takaa-ajajain välille, mutta Kalevipojan eteen sillan, jota myöten hän pääsee eteenpäin, kantaen tavaraansa ja neitoja. Enemmän peloitettuna Kalevipojan uhkauksista kuin loihtimisesta kiiruhtaa Tühi takaisin ja Kalevipoeg palajaa maan päälle ja naittaa neidot.[50]

Kalevipojan toinen retki Manalaan, *alla ilma*, on pääosissaan ensimmäisen kaltainen. Hän ja toverinsa istuvat padan ympärillä, keittäen vuorotellen ruokaa. Pieni mies, "kolme vaksa kõrguseni, kaelas kulda kellokene, sarvekesed kõrva taga", tulee ja ryyppäisee heiltä padan sisällyksen, muututtuansa taivaan korkuiseksi; Kalevipoeg houkuttelee häneltä tuon kaulahan sidotun kellon ja vaeltaa uudellensa *põrgu piiri*, perkeleen valtaan. Kun häntä tiellä kohtaa kaikellaiset esteet, savu, pimeys, hopeaverkko, virta y.m. helisyyttä hän muutamain elävain neuvosta kelloa ja kaikki esteet katoavat. Sitte voittaa hän tuhansia Sarvikin paraita sotilaita, viskaa heidät palavaan tervavirtaan, menee terässiltaa myöten, lyö kiviportit rikki ja pääsee sisään. Siellä istuu hänen äitinsä haahmo kehräten, osoittaa oikealla olevaa astiata ja Kalevipoeg juopi siitä. Kalevipojan sitten vielä tapettua paljon sotilaita, ja Sarvikin juotua säikähdyksissään vasemmalla puolella olevasta maljasta, alkaa taistelu heidän välillänsä. Seitsemän päivää ja seitsemän yötä siinä taistellaan, kunnes Kalevipoeg, äitinsä viittauksesta, viskaa Sarvikin ilmaan ja viimein saapi hänet rautakahleilla kallioon sidotuksi. Taas varustettuna kullalla ja hopealla, palajaa Kalevipoeg, oltuansa kolme viikkoa poikessa.[51]

Näissä kertomuksissa on monta paikkaa, jotka muistuttavat samanlaatuisia tapauksia, jotka ovat kerrotut joko Kalevalassa tahi Suomen saduissa. Wäinämöisen matka Tuonelaan, missä hän puhuu Tuonen tyttären kanssa, ja missä häntä pyydetään kiinni vaskisella verkolla, Lemminkäisen matka Pohjolaan ja häntä tiellänsä kohtaavat vaarat — jotka toivon vastedes voivani asettaa läheisempään yhteyteen helvetinmatkojen kanssa — mutta esinnä kaikkia ne monet samanlaiset sadut, esim. *Mikko Metsolaisen ja Mikko Mieheläisen* retket toiseen maailmaan, *Perkelettä*, *Pakolaista*, *Vetehistä* pakeneminen saduissa: *Härän korvista syntyneet koirat, oriiksi muutettu poika, Vetehiselle luvatut lapset* j.n.e. ovat täydelliset todistukset monista Suomen ja Viron kansoilla yhteisistä ajatuksista tässäkin suhteessa. Se suuri joukko Ruotsista lainattuja sanoja, jotka Virolaisilla tavataan juuri näissä saduissa, antaisivat syytä luulemaan niiden ainoasti olevan käännöksiä ruotsista, jolloin suomalaisetkin sadut olisivat pidettävät yhdellä tahi toisella tapaa saatuina lainoina. Ilman lähempätä tarkastusta ja vertailusta se asia ei kuitenkaan ole niin keveästi päätettävä. Paitsi Europan germanilaisilla kansoilla on myös Madjareilla samallaisia satuja,[52] ja, mikä on vielä paljon tärkeämpi, myös Koibalit Jenissein rannoilla, sekä muut Tatarilaiset ja Mongolilaiset kansat, yksinpä Samojeditkin lyhentävät pitkät talviset yönsä samanlaatuisilla kertomuksilla, joissa ihmeitä tekevä, elähdyttävä vesi, matkat Manalaan, jossa on seitsemän maailmaa, matkat vuorien salatussa sisuksessa ja muut sellaiset ovat pääasiallisina osina. Ennenkuin sentähden vielä runsas saalis satuja ja tarinoita, erinomattain mainituissa kansoissa, on saatu korjuusen ja keräykset ovat verratut suomalais-virolaisiin ja toiselta puolin myöskin germanilais-slavilaisiin ja itämaisiiin sadustoihin, niin tarkkaa päätöstä ei voitane tehdä. Todenmukaista on että Virolaisilla, samoin kuin useimmilla kansoilla, on erilaatuisimpia aineosia sulatettu yhteen ja että muinaisaikuisia ajatuksia tavataan nykyaikaisten joukossa. Verrattuna suomalaiseen sadustoon, ovat vieraat näkemykset vaikuttaneet verrattomasti enemmän Viron satuihin, ja erittäin näyttää se kanssansa yhdistäneen ruotsalaisia aineosia. Varmaan on lainana pidettävä se ruokoton osa, jota Kalevirunoiston saksantaja on luullut saavansa ainoastaan latinaksi kääntää.[53] Suomen siveä runotar ei koskaan suvaitse sellaista pilaa, vaan sitä vastoin tavataan sama tapaus uudemmassa Eddassa, kertomuksessa *Thorin* matkasta *Geirrodsgard'iin*; kivellä, jonka nakkaa jättiläisvaimoon *Gialp*, Thor tukkee verivirran samalla tapaa kuin Kalevipoeg.

Muiden jumalaistarullisten ajatusten seassa mainitaan myöskin lyhykäisesti se suuri härkä, jonka Kalevalarunot tapattavat Ilmarisen häiksi. Kalevipojan palattua toiselta maanalaiselta matkaltaan, tappaa Alevin poika mahdollottoman suuren härän, jolloin

Kalevirunouston mukaan:

*Tuhat meest oli turjassagi,

Sada meest oli sarvessagi.
Ei old meesta meie maalta,
Kesse pähä koputanud.[54]

Kalevalassa sanotaan:

Sata miestä sarviloista,
Tuhat turvasta piteli.
Eikä ollut iskiätä.[55]

Varmaan on tämänkin ajatuksen perä haettava jossakin taivaan ilmiössä. Suomalaisissakin kansoissa oli tavallista, että muutamissa tähtikihermissä nähdään jonkun tuttavan elävän kuva; eräs satu kertoo kuinka kaksi sisarusta, Paholaisen ajaessa heitä takaa, huomasi häntä taivahalla ja pyysivät siltä apua. Härkä laskeusi maahan, otti lapset selkähänsä ja vei heidät pois.[56] Toisessa paikassa mainitaan taivahan vuohi,[57] ja Pohjois-Aasian kansoissa tavataan paljo sanoja, jotka ovat päivän, kuun ja tähtien nimiä, mutta sen ohessa käytetään muutamain lintujen nimityksinä. Mitä tulee kertomuksiin Kalevipojan taisteluista jättiläisten kanssa, kulustansa Peiposjärven halki, kaupunkien rakentamisesta y.m., voitaneen nämä myöhemmän ajan lisäykset, paikkakunnallisten suhteiden synnyttämät ja ilman muuta merkityksettä olevat, jättää sillensä. Olemme seuranneet Kalevipoikaa syntymisestä häntä haustaansa saakka, olemme nähneet runon säilyttävän urhomme tragillisen kohtalon pääpiirteet, mutta kevennettyinä, ikäänkuin peitettyinä sovittavalla hunnulla, joka pimeyteen salaa osan rikoksellisen syytä. Ollen melkein yksinäisenä kansan muistissa, annetaan hänelle monta vierasta luonteenosoitusta, jotka Suomen kansanrunoisto on jakanut muille urhoillensa. Epätietoista on, onko tämä tragillinen henkilö lähtenyt sadusta vain jumalaistarustosta, mutta nyt hän kumminkin monessa suhteessa on tullut samaksi kuin tähtisulhanen, se joka tarussa Koit'ista ainoastaan kerran vuodessa saa suudella Ämarik'in hohtavia huulia, eli joka vapauttaa Manalassa, päälletään ryhmitetyissä pilvissä, vangitun neidon. Vielä on tarkastettava mitä historiallisia johtopäätöksiä Viron kansanrunoistosta voipi saada.

III.

Historiallisia aineosia Kalevirunoistossa.

Edellisestä tutkimuksesta havaitaan kieltämättömäksi tosiasiksi, että virolaisessa kansanrunostossa on joukko ajatuksia ja kokonaislauluja, jotka ovat hyvin läheisessä yhteydessä samallaisten ajatusten kanssa suomalaisilla; onpa koko Kalevipojan olemisen ja kohtalon pohjaluonnos yksi kuin suomalaisen Kullervon. Jos vielä laveammalle jatkamme tutkimustamme, niin havaitaan pian silmännähtävin yhtäpitäväisyys myös jumaluusopin suhteen, tapojen, loihturunojen ja lumousten suhteen. Sama käsitys luonnosta ja esineistä, sama etsiminen ilmiöiden synnyin perään tarkoituksessa niitä sen kautta vallita, tavataan kummallakin kansalla.[58] Ja toisenakin todistuksena molempain kansain aikaisemmasta yhteydestä tavataan vanhemmassa kansanrunossa jäljellä olevia pitempiä muotoja kuin mitä nykyisessä puhekielessä käytetään, muotoja jotka ovat enemmän suomalaisen kirjoituskielen tapaisia.

Ennenkuin käyn selittämään niitä historiallisia alkuaineita, joita erittäin Kalevipojassa voipi löytää, suotanee minun tässä tarkastaa sitä yleisempää kysymystä virolais-suomalaisen jumalaistiedon alkuperäisyydestä yleensä. Nykyisissä *sankari*-runoissa olevat kansantarut, näet, sisältävät ainoastaan yhden osan Wirolaisten uskonnollisia käsitteitä, ja jos näiden muodostumisen aika likimainkaan voidaan määrätä, niin se on tarkastuksen-alaiselle aineelle suurimman arvoinen alkukohta.

Missä oli tämän hengellisen elämän yhteinen kätkyt, sen sivistyksen, joka suomalaisissa ja Virolaisissa on muodostunut määritettyyn ja muista kansoista eriävään muotoon? Epäilemättä kansan omalla syntypaikalla Aasiassa. Herra Santo, silloinen Wiron kirjallisuuden seuran esimies, lausui v. 1854 kertomaruonoista, että paljon niissä "ulottuu ensimmäisellä synnyllänsä niihin vuosisatoihin, joihin näiden ranteiden periasukkaat eivät olleet yhteydessä Saksan ritarein eikä kristinuskon kanssa";[59] ja Kreutzwald sanoo: "tämä jättiläiskätkyt lienee etsittävä Aasiassa".[60] Viimeksi mainittu ajatus näyttää todenmukaisemmalta. Jo ennen yhdeksättä vuosisataa Wirolaiset ja Liiviläiset olivat levinneet yli koko Wiron-, Liivin- ja Kuurinmaan; Vasta sen ajan jälkeen rupeavat Lettiläis-Littovialaiset kansat ja nykyiset Kuurit heitä poistamaan.[61] Joukko paikannimiä *jerv-* ja *kül-*pääätteillä todistaa että suomalaisia kansoja ennen on asunut Kuurinmaalla; maansa oli jaettu kihlakuntiin, *kilegundæ*. [62] Tässä näkyy että suomalaiset kansat Itämeren maakunnissa olivat ennättäneet samalle valtiollisen ja yhteiskunnallisen

edistykseen kannalle, joka kolmannellatoista vuosisadalla tavataan Suomenmaassa olevilla. Se tapa että he kuivattavat elonsa riihissä ennen puituansa, ja että kytömaata viljelevät, — heidän kotoperäinen aatransa ja astuvansa eli äkeensä, sanalla sanoen kaikki omituiset maanviljelyksen, metsästyksen, kalastuksen ja sodankäynninkalut ja aseet ynnä niiden kotonaiset nimitykset tavataan molemmilla puolin Suomen lahtea ja vieläpä edempänäkin etelässä. Sellaista yhtäläisyyttä ei millään tavalla voi muutoin selittää, kuin niin että molemmat kansat aikaisemmin ovat alinomaisessa vuorovaikutuksessa luoneet tämän yhteisyyden hengellisessä ja maallisessa elämässään. Ainoastaan aavistamalla voipi arvata sen mahdottoman pitkän ajan, jota on tarvittu tämän perinpohjaisen yhtäläisyyden synnyttämiseksi, kun noin 800 vuotta jo on ennättänyt kulua, vaikuttamatta mitään varsinaisia muutoksia siinä yhteisessä perinnässä, vaikka molemmat kansat siitä lähtien ovat eläneet erillensä.

Kohtuullisestikin arvaten lienee vähintäkin yhtä monta vuosisataa kulunut suomalais-virolaisen sivistyksen muodostumiseen ja sillä tavoin tulemme takaisin kansanliikkeiden edelliseen aikaan tahi kristillisen ajanluvun alkuun. Niin kyllä on sanottu, "että nämä molemmat suomensukuiset kansat luultavasti ovat tuoneet vähemmän omituisia jumalais-taruja aikaisemmilta asunnoiltaan idässä, vaan että yhdessä muiden sivistys-esineiden kanssa myöskin jo valmiita jumalais- ja satu-kuvailuksia on heihin tullut siitä germanilaisesta sivistyneestä kansasta, jonka kanssa he joutuivat läheiseen keskeyteen".[63] ja tämä ajatus on erinomattain perustettu moninaiisiin yhtäläisyyksiin germanilaisten sadustoin kanssa, ja erittäin luultuun yhtäläisyyteen saksalais-skandinaviilaisien Thor-satujen ja Wirolaisten Taaran-jumaloitsemisen välillä. Edelliset ovat hyvin hämäräiset ja epätietoiset ja jälkimmäisistä sanoo *Fählmann* kilvoituksessaan: *Wie war der heidnische Glaube der alten Ehsten beschaffen?*[64] että niissä ei ole mitään yhteistä. Thor kyllä on ukonjyryn jumala, niinkuin toisinansa Taarakin, mutta häneltä puuttuu peräti se yksijumalaisuus, joka on niin monen suomalaisen kansan ylimmän jumalan omituisuuksia. Kunnioituksesta hänen oikeata nimeänsä ei tahdota mainita; Wirolaiset mainitsevat häntä nimillä *vana isa, vana taat*, Suomalaiset nimittävät häntä *ukoksi, ukoksi ylijumalaksi, pilvien pitäjäksi*; Samojeedeilla taas on oikeastaan *yksi* jumala, Num, mutta häntä pelkäävät pohjoiset Samojedit niin, että silminnähtävällä pelolla mainitsevat hänen oikeata nimeänsä, vaan mieluisemmin käyttävät liikanimiä; Tomskin Samojedit taas kutsuvat häntä nimellä *Ildscha*, ukko, äijö, sanoo Castrén. [65] "Hän näkee ja tietää kaikki, mutta on liian yleväinen tahtoaksensa katsella alas ihmissuvun onnen vaiheisiin".[66] Aivan samalla lailla Ostjakit käsittivät ylimmäisen jumalansa *Türm*. Hän "puhuu ihmisille ainoastansa ukkosen ja myrskyn vihaisella äänellä. Häneltä ei ole maailmassa tapahtuvat hyvät eikä pahat teot salassa, ja hän tekee välttämättömästi jokaiselle oikeutta, mutta sittenkin hän on ihmisille lähestymätön ja hyvin pelättävä olento".[67] Sekä nimitys että käsitys tässä on yhtä kuin Virolaisten Taara ja vielä likemmin kuin *Tora*, joka Tshuwaschin kielellä merkitsee koko maailman jumalata; tähän kuuluu Lappalaisten *Tiermes*, eräs taivaan jumala.[68] Virolaiset käyttävät lauseen *vana taat torises*, [69] vanhus torua, ukkosen jyrinästä, ja tämä johdattaa meidät siihen, että suomalainen *tora, torua*, kielipiillisesti on heimoa mainitulle. *Schott* lausuu että Tschuwaschien *Tora*, heidän kielensä äänisääntöjen jälkeen, aivan hyvin on voinut johtua tuosta melkein kaikissa Turkkilaisissa kielissä yhteisestä sanasta *Tangry*. [70] Selvimmin tavataan kaikkien näiden nimien juuri Karagasseilla, jotka sanalla *tère* tarkoittavat taivasta, sanalla *dér*, ukkosen jyrjä. Edellä munitussa lienee siis oiva todistus siitä, että suomalaiset kansat olopaikoillaan Aasiassa ovat tuoneet kanssansa suuren joukon jumalaistarullisia ajatuksia, koska sellaisia vielä voipi niin kaukana toisistansa olevissa kansoissa löytää. Mutta muitakin yhteisiä ajatuksia löytyy, esim. pyhästä suuresta puusta, elämän vedestä, jolla eräs Samojedi voitelee vanhempiansa, niin että ne jälleen virkoovat eloon, tavataanpa yksin muinaisrunojemme kerto ja alku-sointu, jota seikkaa erinomattain on tahdottu pitää todistuksena lainasta läheisiltä Germaneilta. Mongolien heikoissa runoyrityksissä, niinkuin Pallas ne esittää, näytäkseen lävitsensä kertoa ynnä alkusoinnun ja yksin loppusoinnunkin eli riimin jälkiä. Voimatta ratkaista kysymystä näiden runojen alkuperäisyydestä, pidän enemmän lukua siitä, että myöskin tatarilaisien Koibalein urosrunoissa tavataan vielä suurempaan määrään kertoa ja alku-sointua, sekä, ja se on paljoa painavampi, heidän kertomarunon ja rakennus näyttää tehdyttä pitkäläyhyen nelimitan pohjalle, samoilla runojalkain vaihtelemisilla kuin suomalaisessa kansanrunossa. [71] Tässä lienee yksi tukevimpia todistuksia itsenäisestä, jo Aasiassa aljetusta, Altailaisten kansain jumalaistarujen ja satujen kehkiämisestä, vaikkapa tekoaineita on kerättävä paljon, ennenkuin niiden laveutta ja ensimmäistä alkuperää voinee selittää.

Toiselta kannalta näyttävät jumalaistarulliset tutkinnot Saksassa johdattavan samaan päätökseen. *Kuhn* on huolellisesti toimitetussa teoksessaan: "Die Herabkunst des Feuers und des Göttertranks", osoittanut sitä eroa, joka Aasialaisessa kansasuvussa on muinaisuudessa mahtanut tapahtua, jolloin Indian ja Persian kansat erkenivät toisistansa, edelliset yhäti enemmän kehittäen ulkokohtaista luonnonnäkemystensä, Persialaiset taas itsekohtaista. Germanilaisten esi-isät heidän eretessään olivat lähempänä Persialaisia, ja heidän kaksisuuden (dualismon) kaltainen maailmannäkemys oli sentähden periaatteellinen vastakohta suomalaisten kansain tarkasti merkitylle kaikkijumalaisuudelle (pantheismolle). Se on kaikissa Altailaisissa kansoissa niin juurtunut koko heidän ajatuspiiriinsä ja kieleenkin, että ne sen kautta selvästi rajoitetaan germanilaisista kansoista. Ja kuitenkin kumottaa etempää se salainen perustus, se hämäräinen yliolento, jonka nimeä, niinkuin Juutalaisillakin, ei

rohjettu mainita, — mukava liitoskohta pian tulevalle kristinuskolle. Vaikeus, jolla, tuossa Altailaisten kansain muinaisuutta peittävässä hämärässä, selviä piirteitä voidaan keksiä, enenee siitä, että heimokansain jumalaistarut ja perivanha sivistys häviää vieraiden uskontoin vaikutuksesta. Unkarilaisissa on kristinusko, Turkkilaisissa Islam, ja useimmissa Aasian kansoissa on Buddhanusko hävittänyt heidän alkuperäisen uskontonsa. Kenties vastedes vielä onnistuu löytää merkittäviä muinaisen luonteen jälkiä.

Tällä ei kuitenkaan ole sanottu, että suomalaiset kansat olisivat täydellisesti olleet vapaat kaikesta vaikutuksesta niiltä kansoilta, joiden kanssa he ovat olleet yhteydessä. Päinvastoin voidaan sellainen vaikutus löytää kaikkialla ja mahdotonta on ajatellakaan, että joku mannermaan kansa muinoinkaan olisi kiinalaisella muurilla voinut sulkea luotansa kaikki sivistysaineet läheisistä kansoista. Niinkuin vieraita rahoja otettiin vastaan, niin seurasi jokaista yhteyttä myöskin uudet sanat ja ajatukset, jotka viimeiset olivat vielä suuremman arvoiset, sillä ne voitiin enentää moninvertaisesti.

Hyvin selviä jälkiä sellaisesta keskuudesta Skandinavian kanssa voidaan nähdä Virolaisten jumaluusajatuksissa ja erittäin tässä tutkitussa runoistossa. Edellä olen maininnut uudemmassa Eddasta lainatun kertomuksen Thorista ja jättiläisvaimosta, joka on muutettu Kalevipojan osaksi. Jo *Lencqvist* mainitsee suomalaisessa jumalaistarustossa olevan nimityksen *tonttu*, kotijumalan, joka toimitti kaikellaisia etuja;[72] Virolaisissa siihen vastaa *tont*. Molemmat ovat lainattuja Skandinaveilta, joilla häntä kutsutaan *tomtegubbe*, *tomt*. [73] Tässä en pidä mitään lukua sellaisista ajatuksista, jonka kaltaisia kyllä tavataan germanilaisissa ja romanilaisissa kansoissa, mutta joihin vastaavia ajatuksia myös löydetään Virolaisten heimokansoissa Aasiassa tahi Etelä-Euroopaasa. Niin esim. pitävät Virolaiset horkkaa eli vilutautia harmaana tahi valkoisena hevosena, jolla potilas ratsastaa; Tatarit ja Kalmukit kuljettavat sairasta ratsain täyttä laukkaa, kunnes hevonen tulee vaahteen; sitten hänet peitetään hyvästi ja hän paranee tavallisesti.[74] Saksalaiset ajattelevat kuumeen ratsastuksena hurjalla hevosella.[75] Sellaiset ajatukset voivat joko itsenäisesti syntyä useissa kansoissa, tahi, niinkuin niiden muutamain sanojen on laita, jotka ovat Lättiläisten ja Virolaisten kielissä yhteisiä, ovat tulleet aikaisemmasta keskeydestä ja ovat niinmuodoin jäännöksiä ennenhistoriallisesta aikakaudesta, etten sano alkuperäisestä yhteydestä.[76] Mutta Virolaisilla tavataan paljo ajatuksia, jotka silminnähtävästi ovat syntyneet vasta keskeydestä Skandinavein kanssa myöhemmällä ajalla, jolloin kristillisiä näkemystapoja jo oli juurtunut kansoihin. Sellaisiin kristillisiin alkeisiin on luettava nimitykset *Sarvik* ja *Tühi*. Ylimalkain on virolaisissa saduissa maanala muodosteltu paljon toisenmoiseksi, jouduttuansa keskeyteen helvetinopin kanssa. Suomalaisissa taruissa vielä on ainoastaan maanalan hallitsijan nimi jolloinkuloin muuttunut kristilliseksi, nim. Pahaseksi, mutta muutoin on pakanuuden ajatustapa kaikessa voimassaan säilynyt ja elämä maanalassa on melkein samallaista kuin maan päällä. Kristinusko on vaikuttanut muutoksen, on tehnyt perkeleen paljoa pirullisemmaksi, ja se omaisuus tavataan selvempänä Suomen lahden eteläpuolella. Sentähden onkin Virolaisten pirulla sarvet, jota koristusta Suomalaiset eivät vielä ole hänessä huomanneet. Kumminkin on erinomaisen vaikeata tarkoin eroittaa niitä alkeita kansantarustossa, jotka kuuluvat kristinoppiin, pakanallisista, ja vielä vaikeampi on määrätä mitkä viimemainituista ovat alkuperäisiä. Kalevipojan matkoja maanalaan tutkittansa kohtaa sama vaikeus, sillä samanlaisia matkoja jossakin tarkoituksessa tavataan melkein kaikilla kansoilla. Suomalaisilla ja Kreikkalaisilla, Indialaisilla ja Roomalaisilla tapaamme sellaisia kertomuksia. Kiinalaiset kertovat nuorukaisesta, joka sieltä vapauttaa äitinsä;[77] Mongolit ja Tibetiläiset antavat mainion urhonsa, Gesar Khan, sotatapparallansa särkeä helvetin portit ja sieltä vapauttaa äitinsä, sekä lähettää hänet taivaasen.[78]

Tässä suhteessa valaisevia ovat ne sadunkatkelmat, jotka ovat kerätyt Viron saarien muinaisruotsalaisissa asukkaissa. Worms-saarella, jossa asuu osaksi Ruotsalaisia, osaksi Virolaisia, kertovat edelliset merimiehestä, joka niinkuin Kalevipoeg matkusti syvässä holvissa ja sieltä toi muassansa kolme säkillistä rahoja. Vanha Jakob de la Gardie, Hiiomaan eli Päiväsalon ja Wormsin herra, sanotaan kerran, kun vihollisia äkisti karkasi hänen päällensä, juosneen alastomana saunasta, ainoastaan polstari kädessä, jonka höyhenistä hän ravisteli sotilaita, niinkuin "*Soomen tuuslar*"; puhutaan myös jätinkokoisista *munkeista*, viroksi *munga rahvas*, jotka paljaalla vainullaan etsiskelevät kristittyjä niitä tappaakseen, jotka kaikki luulot ynnä monta muuta samallaista kohtaavat meitä Kalevirunoissa.[79] Ovatko nämä alkuperäisin virolaisia vai ruotsalaisia, sitä ei kuitenkaan tästä nähdä. Sellaiset kertomukset kulkivat enimmäksensä suusta suuhun, mutta kirjoittamallakin tieto niistä leveni. Hyvin huvittava taas, ja todistava miten Euroopan useimmissa maissa tutut kertomukset pyhistä miehisistä myös tunkeutuivat suomalaisiin kansoihin, on *Russwurmin* ilmoittama tieto, että useissa Länsi-Wiron pitäjäissä käsikirjoituksina kulkee virolaisia kertomuksia Jesuksen lapsuuden historiasta, *evangelium infantia*. Toinen virolainen käsikirjoitus, joka on löydetty Nucköön Ruotsalaisissa, sisältää monta esitelmää, joista ensimmäinen, *Jesuksen pyhän äidin unennäkö*, on meille tärkeä. Kun sadut Kalevipojasta eivät näy kärsineen mitään erinäistä vaikutusta Jesuksen lapsuuden historiasta eikä muista viimemainituissa käsikirjoituksissa olevista esitelmistä, tavataan tässä esitelmässä melkein kuva kualtaan samaa, mikä Kalevipojan matkassa Manalaan on merkillistä. Tässä kirjoituksessa nimittäin, joka muutamissa osissa pitää yhtä Nikodemon evangeliumin kanssa, sanotaan: Sinä laskeuit alas

helvetin hautaan, syvyyteen, *põrgo haua, sügavusse sisse*, ja mursit helvetin kaikki rautaveräjät ja ukset, *keik põrgo raudavärad ja ukсед* — lochurás tás túlas tás chalkéas, kai tous móchlous tous sidaerous — otit pois kaikki helvetin siteet, *võitsid keik se põrgo vöö ära*, — oi dedeménoi kántes nekroi éluthaesan ton desmon — ja sidoit ikuiseksi ylimmäisen saatanan, *seda edina saadanad* — ton árchisatrataen satán. Sitte sinä veit kaikki hurskaat sielut ja vainajat pyhät helvetistä j.n.e. Siihen lisätään, että se, joka väärentämättä säilyttää luonaan tämän unen, varjellaan sen kautta kaikellisesta pahasta, ja joka kirjoittaa sen, sille annetaan syntinsä 40 kertaa yhtenä päivänä anteeksi.[80] Viimemainitut lisäykset osoittavat kertomuksen kuuluvan katoliseen aikakauteen.

Mutta vielä merkillisempi on eräs loihturuno, joka katolisuuden ajalla on kulkenut Saksasta ja Skandinavian maista Wiron ja Suomen kaukaisimpiin osiin. Kreutzwald on tutkijoille huomauttanut mikä eroitus ylimalkain on loihturunojen ja loihtutavan välillä Germanilaisissa ja Suomalaisissa kansoissa. "Germanilaisten loihtimisissa pitää noita itsensä taudin eli vian herrana, ainoastaan sen vuoksi että hän osaa johtaa parannustapansa, loihtunsa takaisin johonkin alkuperäisin jumalasta lähteneesen tekoon." Tämän teon arvellaan vieläkin jatkauvan ja loihtija asettaa esilläolevan tapauksen sen alle. Tahi hän yhdistää taudin johonkin luonnon ilmiöön ja toivottaa sen kulkevan samaa tietä. Suomalaisissa loihtimisissa sitä vastoin osoitaksen tunto siitä, että loihtija tietonsa nojassa, sen sanan avulla, joka on esineelle antanut alun, hallitsee sitä, yksinpä henkiäkin.[81] Edellistä laatua on se kappale, jonka tahdon vertailemisen vuoksi tähän ottaa, vaikka se oikeastaan ei kuulu tämän tutkistelmuksen alaan, koska sitä ei ole Kalevirunoistossa. Kutshinan kylässä Pihkowan lääniä on nimittäin Kreutzwald tavannut seuraavat sanat niukahtumista vastaan:

Jeesus kirike mineksi
Eeruselle, aaruselle,
Löhe musta moorusella.
Kala iirikarvaselle
Nikastes obuse jala.
Jeesus maha rattaalla
Obo jalga lausumaie:
Siit on liige nikastanud
Siit on soone songatanud,
Siit on joose jongatanud.
Mingo liige liigete vasto,
Mingo sooni soonte vasto,
Mingo joose joosete vasto,
Mingo luu luude vasto,
Liha lihade vasto:
Maarja määrgo märga peale!
Isa meie etc.

Toisinto samoilta paikoilta kuuluu:

Ehk on viltind, ehk on vältind,
Viltind, vältind väänula:
Taara tarkus, *Marja* märkus,
Sinisega siduda,
Punasega punuda
Kollasega koko panna,
Ehk on, isand Jumal,
Sino ja mino tahtmine!

Kolmas teisinto, jonka myös Kreutzwald on kerännyt P. Pietarin pitäjämästä Järwa-maalla, kuuluu seuraavaisesti:

Jeesus kiriko minnija lļuselle, aljuselle, Maa musta mudasella. *Sohvia* ei soovitamaie, *Maarja* jäi maale rattaalla: "Koko nahk, koko liha, Koko sooned, koko luud, Koko liikmed, koko jäkkud!" Siis niksus; siis naksus. Abi keel, abi meel, Abi armas Jumalalta! Aita Maarjat! Tagane vaenlased ja vastosed![82]

Kreutzwald asettaa tämän kanssa yhteyteen ne loihtusanat jalkansa nyrjähdyttäneen hevosen yli, jotka Grimm kertoo tuosta mainiosta Merseburgin käsikirjoituksesta, ja jonka Grimm luulee olevan syntyjään 10:nestä vuosisadasta. Alkuperäiset pakanalliset jumalat ovat siinä vielä jälillä, niinkuin ruotsalaisessakin toisinnossa, norjalaisessa ja skottlannilaisessa niiden sijaan sitä vastoin on asetettu kristittyin Jumala. Tähän minä ne panen toisen toisensa jälkeen. Toiset sanat Merseburgin käsikirjoituksessa kuuluvat näin:

Phol ende *Wodan* vuorun zi holza, do wait demo *Balderes* volon sin vuoz birenkit; do

biguolen *Sinthgunt*, *Sunna* era suister, do biguolen *Frua*, *Folla* era suister, do biguolen *Wodan*, so he wola conda, Sose benrenki, sose bluotrenki Sose lidirenki,... ben zi bena, bluoet zi bluoda, lid zi giliden, sose gelimida sin.

Wodan on parantanut Balderin sälön lausumalla (bigalen); tämän laulun lausuminen nyt parantaa toisia; ja mitä muut eivät mahda, sen mahtaa Wodan. Lyhyemmältä lauletaan vielä moniaissa Ruotsin maakunnissa, *flåg*-nimistä hevostautia paranneltaessa:

Oden står på berget, han spørjer efter sin fole, floget har han fått. — Spotta i din hand och i hans mun, j.n.e. han skall få bot i samma stund.

Eräs toisinto alkaa näin:

Frygge frågade frå: huru skall man bota den floget får?

Norjalainen laulu on, kuten sanottiin, jo muuttunut kristityksi, vaan käytetään kuitenkin. Siinä nähdään se vanha, tuttu tapaus, että pakanallisten jumalain nimet häviävät, vaan heidän tekonsa muutetaan uudelle nimelle, joka nyt pidetään suurena ja pyhänä:

Skottlannilainen laulu kuuluu:

The *Lord* rade, and the foal slade; he lighted, and he righted. Sent joint to joint, bone to bone, and sinew to sinew. Heal in the holy ghost's name!

Norjassa vielä lauletaan:

Jesus reed sig till hede, da reed han sönder sitt folebeen. *Jesus* stigade af og lögte det: *Jesus* lagde marv i marv, Been i been, kjöd i kjöd, *Jesus* lagde derpaa et blad, att det skulde blive i samma stad.

Grimm, joka on verrannut nämä germanilaiset sanat,[83] syystä tarkastuttaa mieleen, kuinka parantaminen heissä kerrotaan melkein samoilla sanoilla, joka on todistuksena heidän vanhuudestansa Germanilaisissa. Ne mahtanevat perustautua mahtavaan tarustoon, koska ne ovat voineet sellaisella tarkkuudella säilyä moninaisten sivistyskausien läpi. Germanilaisten kanssa, heidän sotiessansa kristinuskon levittämiseksi, leveni tämä ja luultavasti moni muu samanlaatuinen loihturno muihin kansoihin. Sitä tietä Wirolaisetkin lienevät oppineet sitä tuntemaan, ja se on, luultavasti samalla lailla, — levinyt suurimpaan osaan Suomenmaata. Lencqvistin tutkistelmuksista: De superstitione veterum Fennorum (siv. 90) Kreutzwald jälkilauseessa äskenmainittuun teokseensa, julkaisee seuraavan loihturnon:

Kiesus kirkkohon menepi,
Maria Messuhun matapi,
Hevoisella hirvisellä,
Kala hauvin karvaisella,
Lohen mustan muotoisella.
Ajoit sildoja kivistä,
Nousit vuorta korkiata:
Niveltyi hevoisen jalka.
Maria maahan rattahilta
Suonia sovittamahan,
Pahoja parantamahan.
Jost' on liha liipahtanut,
Siihen liha liittyköhön.
Jost' on suonet sortunehet,
Siihen suonet solmikkohon
Ehommaksi ennellistä,
Paremmaksi muinohista.

Kanslianeuvos Lönnrotin hyvyydestä olen saanut tilaisuutta tähän liittää vielä kolme muuta saman loihturnon toisintoa, jotka ovat kerätyt viideltä eri seudulla maattamme, ja toistaiseksi säilytetyt Suomalaisen Kirjallisuuden keräyksissä, 22:nnessä siteessä.

Toisinto Ikaalisista, B.A. Paldanin keräämä:

Jesus ajo hevosella,
Hevosella hiirikolla,
Kivisellä kirkkotiellä;
Hivelty hevoisen jalka.

Jesus maahan ratsahilta,
Suonia sovittamahan,
Lihuja liittelemähän,
Suuret suonet suutasuin
Pienet suonet päätäpäin.
Jos on ennen pahoin käynyt,
Tehköön *Jesus* terveheksi,
Sisältä kivuttomaksi,
Päältä tuntumattomaksi,
Paremmaksi entistänsä.

Sit. 22: 20.

Toisinto Honkojoelta, B.A. Paldanin keräämä:

Jesus ajo kirkkohon
Hiirikolla hevosella,
Kalan hauven karvaisella,
Lohen mustan muotosella.
Hiveltypä hevosen jalka
Kivisellä kirkkotiellä:
Lähde *Maaria* maahan,
Suonia sovittamahan,
Jäseniä jatkamahan,
Sisältä kivuttomaksi,
Päältä tuntumattomaksi.

Sit. 22, siv. 52.

Melkein sanalta sanaan näin kuuluvan on sama keräilijä saanut
Karvialtakin.

Toisinto Kuhmoisista, melkein sanalta sanaan yhtäkuuluva kuin toinen Sotkamolta, O. Pettersonin
saama, sit 22: 86, ja kuin yksi, joka on otettu Suomen kansan vanhoihin runoihin S. Topeliukselta, V, 47.

Kuhmoisista saatu kuuluu:

Jesus kirkkoon meneepi
Hevosella hirvisellä,
Kalahauvin karvasella,
Lohen mustan muotosella.
Hiveltä hevosen jalka,
Tarttu hevosen seäri-varsi
Kivisellä kirkkotiellä,
Vaskisella vainiolla.
Jesus maahan rattahilta:
Mist' on suoni solkahtannu,
Mist' on liikunnu lihoa,
Siihen liittele lihoa,
Siihen pane palliota.
Neitsy *Maaria* emonen!
Tuopa silkkisi sininen,
Paitasi tulipunanen.

Sit. 22: 105.

Tälle loiheturunolle olen antanut jotenkin lavean tilan tässä tutkistelmuksessa, mutta se oli tarpeellista siksi että saataisiin yleinen katsaus sen äärettömästä yleisyydestä eri kansojen taruissa, ja että voitaisiin vertailla sen monet toisinnot keskenään. Heti näytäkseen, että kaikista näistä toisinnosta suomalaiset ja virolaiset likimmin ja useimmissa lauseissaan pitävät yhtä, ja niiden kanssa samanlaatuisimmat ovat Norjassa vielä tunnetut sanat. Suomalaiset ja Wirolaiset siis ovat mahtaneet oppia sitä tuntemaan joko silloin kun heidän yhteytensä vielä oli suurempi, kun kansan virtailus Suomenlahden molemmille puolille ei vielä ollut la'annut, vaan kun sittemmin jakautuneiden Hämäläisten parvia vielä asuskeli Laatokan ja Äänisjärven rannoilla, s.o. viimeistään noin 12:lla vuosisadalla, tahi voivat he sen oppia kanssakäynnin kautta saman kansan keralla, tahi myöskin on tämä yhteys voinut tapahtua myöhemmin kummassakin kansassa erikseen. Missä hyvänsä johtaa meitä lähimmäinen yhtäläisyys toisintoin välillä Skandinaivalaisiin, ja niistä olivat Ruotsalaiset se kansa, jonka

kanssa sekä Suomalaiset että Wirolaiset olivat kanssakäymisessä. Kolmannellakin lailla olisi se voinut tapahtua, nimittäin sen kanssakäynnin kautta, joka vanhemmilta ajoilla on Suomenlahden poikki ollut Wirolaisten ja Suomalaisten välillä, ja josta Kalevipoeg itse monessa kohden todistaa. Ainakin on tämä vaikutus Ruotsista mahtanut tapahtua katolisuuden ensimmäisen ilmestymisen ajoilla näille paikoin. Wirolaisissa, sekä Pihkovasta että Järvalta saaduissa kappaleissa, tavataan nimittäin //a-päätteinen adessivomuoto; ja vaikka kyllä on merkillistä, että Wirolainen runoudessaan useasti käyttää täydellisempiä muotoja kuin puhekielessä, niin tätä sijaa ei kuitenkaan tavata. Se kohta, että kaksi toisintoa on saatu Pihkovan seuduilta, jo itsessään näyttää todistavan vanhempaa ikää. Se seutu on, mitä laulurikkauteen tulee, niinkuin saari erillään muista osista maata, sillä tavoin että Tarton piiri on aivan ilman runoja ja taruja. Kielessäkin tavataan se omituisuus, että se vanhemmissa runoissa on enemmän Räävelin, puheessa Tarton murteen tapaista, ja erittäin sanotaan sen olevan Suomen kielen tapaista Kutshinan kylässä. Kummastuttava on myös viimemainitun seudun runoissa tieto paikkakunnista Suomenlahden rannoilla, vaikka yhteys niiden kanssa on hyvin vähäinen. Tämän kaiken johdosta on syytä Kreutzwaldin mukaan päättää tämän kansan Pihkovan ympärillä tuoneen runonsa muassaan entisiltä asuinsijoiltaan Suomenlahden rannoilla.[84] Muutos on mahtanut tapahtua hyvin aikaisin, koska nyt ei enää ole mitään yhteyttä entisten asuinpaikkojen kanssa, ja koska muinaistarutkaan eivät siitä säilytä mitään kertomusta. Varmana taidettaneen pitää, että runotaito on perintö muinaisilta ajoilta, mutta milloin mainitut loitutusanat lienevät levinneet ympäri Pihkovan, Järvan ja Suomenmaiden, siitä ei tämä anna selkoa. Ehkä se lienee tapahtunut silloin kun Ruotsalaisilla katolisuuden aikana oli Wironmaassa suurempi valta kuin sittemmin, ja kun Inkerinmaa pidettiin ikäänkuin välikkönä Suomen- ja Wironmaiden välillä. Historia tietää, näet, kertoa moninaisista Ruotsalaisien retkistä syvään Liivinmaahan vielä 13:lläkin vuosisadalla, ja ruotsalaisten siirtolaisten asuminen ainakin länteisessä Wirossa on samasta ajasta asti historiallisesti todistettu.[85]

Sen vertaa niistä ajatuksista, jotka osaksi kristinuskon kanssa, tunkeutuivat Wirolaisiin heidän kanssakäyntinsä kautta Skandinaivalaisten kanssa. Toinenkin tärkeä lisäys Wirolaisten ja Suomalaisten aikaisemman sivistyksen historiaan on niissä monissa sanoissa, jotka he ovat ottaneet kielehensä Ruotsista. Yleinen syy tähän on se, että uusien esineiden ja käsitysten kanssa myöskin niiden nimet lainattiin, ja kun Wirolaiset ja Suomalaiset olivat melkein samalla sivistyksen portaalla, olivat lainatkin samalaiset. Siinä on kuitenkin se omituinen seikka, että paitsi näitä tavataan molemmin puolin Suomen lahtea paljo lainattuja sanoja, joiden merkityksille ainakin Suomen kirjakielessä on syntyperäisetkin nimet. Tässä luettelen paremman vertauksen vuoksi ne vieraat sanat, jotka Kalevirunoistosta olen kerännyt:

Vir. = Suom.

agan = akana, Vatjan kieleksi akana[86] adra = aura, Vat. adra ölut = olut ohverda = uhrata kambri = kammari kaku = kakku (leipänen) kaape = kaapu kampi = kampa kannu = kannu (haarikka) katel = kattila, Vat. kattila klaasi = klasi, lasi kepi = keppi (sauva) Vat. keppi kelderi = kellari kilinki = killinki kinga = kenkä kiriko = kirkko, Vat. cerikko kööki = kyökki humal = humala, Vat. umala taaleri = taaleri tantsin = tansin talli = talli tarbe = tarve, tarpehen tooli = tuoli torni = torni turku = turku tükki = tykki (ruukki y.m.) tunderi = tynneri (pulkko) paari = pari panti = pantti pekeri = pikari Vat. pikari penningi = penninki piiga = piika Vat. piika piipu = piippu püksi = pöksyt (housut) prōua = rouva, frouva vangki = vanki viina = viina värvita = värjätä vōlvi = holvi saagi = saha sadula = satula sammeti = sammetti siidi = vertaa silkki soola = suola, Vat. soola sänki = sänky riida = riita (taistelu) riigi = riikki (valtakunta) raamat = raamattu moori = muori marssi = marssi müüri = muuri nööri = nuora? lampi = lamppu tüüra = tyyrätä, laskea, ohjata literi = liiteri, vaja, katos lodja = lotja, saima, soima looti = luoti, puntti, punnukka, paino lusti = lysti, halu, huvitus.

Sanoja, jotka ovat yhteisin, mutta joilla Suomessa on syntyperäiset imitykset:

ämbri = ämpäri, sanko kauppa = kaupata, ostaa kiilu = kiila, palkki, telkin, küüran = kuurata, pestä (laattiaa) kruusi = ruusi, kivi-astia, pottu tinga = tingata, tilata, pyhittää paadi = paatti, vene piina = piinata, vaivata, kiduttaa, rääkätä prundi = prunti, runti, tulppa vilti = viltti, huopa märki = merkki, jälki mütsa = myssy, lakki narra = narrata, vietellä, houkutella röövel = ryöväri, rosvo, voro.

Erittäin saksalaisia sanoja ovat:

arsti = arzt undruka = unterrock kooki = kuchen krabista = krabbeln kuninglik = königlich krammike = schramme lövi = löwe meister = meister tressid = tressen.

Venäjän kielestä lainattuja sanoja ei ole tässä otettu tulkittaviksi.

Mitenkä tämä yleinen yhtäpitävyys sellaisissakin nimityksissä, jotka näyttävät suotta lainatuilta, on selitettävä? Etenkin kun tiedetään että ne Suomalaisilla parhaiten tavataan Hämeen murteessa. Sitä ei

voi luulla että Hämläiset enemmän kuin Karjalaiset olisivat tarvinneet niitä, s.o. että olisivat olleet ilman niitä käsityksiä, jotka jälkimäisillä oli, ja niinmuodoin olisivat olleet alemmalla sivistyksen portaalla. Tahi jos ne taas ovat mielivaltaisesti ja ikäänkuin tottumuksesta ilman tarkempaa ajatusta säilytetyt, kun muokalaisten useammin kuultiin niitä käyttävän, miksi ne silloin olisivat yhteisiä? Ja mistä se tulee että tässä luetellut sanat molemmissa kansoissa tavallisimmasti käytetään? Kaikkiin näihin kysymyksiin saataneen tyydyttävä vastaus, jos ajatellaan että länsisuomalaisen suvun Jämäläinen osa, johon kuuluu Wirolaiset, Liiviläiset, Watjalaiset, Wepsäläiset ja Hämläiset, aikaisemmillä asuntapaikoillaan Laatokan, Äänisjärven ja Walget-järven seuduilla ovat olleet pitkällisen vaikutuksen alaisina siellä asuvain Skandinaviaisten puolesta. Alkulauseessa Watjalaiseen kielioppiinsa on Ahlqvist antanut erinomaisen valaisevan esittelyn mainittujen kansain yhteydestä.[87] Sekä sananjohto- että muoto-oppinsa osoittavat nimittäin, että ne jo ennen eroamistansa olivat muodostaneet ne omituisuudet, jotka nykyään selvimmin ovat nähtävät Wirolaisissa. Mutta jo 12 ja 13 vuosisadalla he olivat levinneet yli Liivinmaan ja läntisen Suomen, sentähden on puheenalaisen Skandinaviaisten vaikutuksen täytyntä jo sitä ennen tapahtua. Tällä tavoin me johdumme siihen aikaan, jona Warägein valta kukoisti Pohjois-Wenäjässä. Tuskin lienee yhtään aikaa, jolloin Skandinaviolla olisi ollut niin suuri valta koko Euroopan asioihin kuin silloin. Wiron ja Liivin maat olivat jo 9 vuosisadalla sen yhteydessä, Skandinavian kauppiaat harjoittivat pitkin Wäinäjokea (Düna) Ostrogard'in ja Kiev'in poikki vilkasta kauppaa Konstantinopolin ja Kreikanmaan kanssa; toinen kauppatie kulki Laatokkaa, Welhojokea (Wolchov), Dnieperiä ja Wolgaa myöten; Rurik veljinensä ja Rôskansan kanssa perusti v. 862 Novgorodin mahtavan valtakunnan; Skandinavialainen Rogvolod perusti v. 980 ruhtinakunnan Polotzk'iin, joka kesti aina vuoteen 1129, jolloin Warägit sieltä ajettiin Byzantioon.[88] Mihinkä arvoon he siihen aikaan olivat nousneet, todistaa historioitsija Nestor, kun kutsuu Itämerta Warägien mereksi.

Aivan epäilemättä tulivat heimokansamme, jotka asuivat mahtavain vikingein itäisen vallan keskuspaikan likitienoilla, juuri tällä Skandinaviaalaisten loistoisalla ajalla heidän kanssa yhteyteen. Paitsi sitä mitä jo ennen on mainittu, osoittaa nimittäin vielä se maatiiteellinen tieto, jonka Wirolais-Suomalaiset runoudessaan ovat säilyttäneet, että he siihen aikaan, jolloin heidän kansain-nimityksensä syntyivät, asuivat aivan rinnattain. *Kaikki vieraiden ja omienkin maapiirien nimet ovat nimittäin yhteisiä.* Wirossa ei mainita ainoasti *Kuura* ja *Läti* maa, vaan myös *Poola*, *Wenä* ja *Saksa*, *Viru* ja *Soome*, yksinpä *Turjakin*. Vaan näiden nimitysten synnyn-aikan valaisee enimmin *Rootsi*, *Ruotsi* = *Rôs*, *Rûs*, jolla Wirolaiset ja Suomalaiset vieläkin osoittavat Ruotsalaisia. Syynä ei voi olla muu kuin että nämä silloin nimittivät itsensä samanlaisella nimellä, ja historiasta saamme tietää että Warägit juuri 9 ja 10 vuosisadoilla olivat nimellä *Ros* avaralla tunnetut, etenkin itäisessä Euroopassa. Mitä runo itse kertoo siitä ankarasta taistelusta, jossa Wiron kansa näkyy kukistuvan Saksan ritarien ja päälletunkeutuvien Wenäläisten alle, koskenee moniaissa osissa hyvin kaukaista muinaisuutta, jolloin Jämein suku Wirossa ja se osa sitä, joka oli vetäynyt Suomeen vielä pitivät itsiänsä veljeksinä, joilla oli samat edut puolustettavana. Kun nimittäin Kalevipoeg Emajoen rannoilta kutsuu sotilaat kokoon vastustamaan ritareita, *riaitlitega*, jotka ovat rautaan puetut *raudariides*, niin ne kokoutuivat, ei ainoastaan Wiron (*Virust* 500) ja Liivinmaiden eriosista, vaan myöskin Kurjensaarelta, *Kuresaare*, tuli 600 ja *Suomesta* 700. Sotajoukko kulki itään, jossa se monenpäiväisen tappelun jälkeen voitettiin. Vaikea on päättää kuinka paljon erityisiin ilmoituksiin on luotettava ja mitkä niistä ovat toisihinsa verrattavat. Kokonaisuudessaan ne kumminkin näkyvät osoittavan jälkiä aikakaudesta, jolloin Jämein kansasuku Suomen lahden itärannalla ja eteläpuolella joutui kanssakäyntiin Warägein valtakunnan kanssa ja sen sotaisia hallitsijoita vasten koetti varjella itsenäisyyttä.

Talla viimeisellä seikalla tahdon lopettaa tämän historiallisen tutkistelmuksen, jonka hajalliset eriosat vaan ovat näkyneet odottavan tätä johtopäätöstä, tullaksensa oikeaan valoon. Minä menen ohitse tuon kertomuksen 16:nessa runossa, joka silmännähtävästi juttelee merimatkasta pohjaiseen Turjaan, Lappiin ja Islantiin. Eriasiat etenkin viimemainitusta maasta ovat niin tarkasti kerrotut, ettei siitä voi pettyä. Kertomus jättiläisvaimosta — Hiigla tütar = Hekla — joka ottaa uroot esiliinaansa, tavataan Skandinavein saduissa. Tarkemmat tutkinnot luultavasti tässäkin ovat saattavat tyydyttävään johtopäätökseen. Tahdon ainoasti vielä sanoa, että kun 8 eli 9 vuosisataa on ennättänyt kulua, matkaan saattamatta mitään varsinaisempia muutoksia Jämein murteiden kieliopillisessa rakennuksessa; kun koko tällä aikakaudella niin suuri osa heidän kertoma-urostarujaan ja jumalaistarullisia luulojansa on tarkassa muistissa säilynyt, osaksi melkein sanasta sanaan, niin eikö siinä ole suurin syy, josta voipi päättää asianlaidan olleen saman entisinäkin aikoina? Suomen suvun karjalainen osa oli paljon etempänä, melkein tykkänään ulkopuolella Warägein maailmaa. Vielä paljon myöhemmin yhdistyivät sekä Ruotsalaiset että Wenäläiset Jämein kanssa heitä vastaan. Ja kuitenkin on laulurikkaus ollut suurinna Karjalaisissa. Eikö tässä ole osoitus, että heidän tietonsa runoissa ja saduissa ulottuu monta sataa vuotta taaemmaksi sitä aikaa, josta tässä on ollut puhe? Vai voisiko kukaan uskoa jonkun kansan sisimmässä sydämessä syntyvän niin tarkan runollisen käsityksen ja tämän kansan voivan luoda runollisen kielen sekä eläviä kuvia, ainoastaan niistä muruista, jotka hänelle tarjotaan vihollistensa keihäistä tahi jotka kerätään paljaana kaupanvoittona muilta? Minä en sitä usko.

Viiteselitykset:

[1] Verhandl. der Estnischen Gesellschaft I, 1: 15.

[2] Alkulause Kalevipoikaan, Verhandl. IV. 1. kd. Verhandl. III. 78.

[3] Katso toisintoa Europæus'en kirjassa "Pieni Runoseppä" 19.

[4] Kalevipoeg 2; 816.

[5] Kal.poeg 3: 530.

[6] Kal.poeg 3: 570, 767.

[7] Kal.poeg 3: 827.

[8] Kal.-poeg 4: 229.

[9] Vertaa Kal.-poeg 4. Kalevala 29.

[10] Kertomus hänen kuolemastansa, Kal. p. 4: 616, on monessa kohden samallinen kuin Ainon kuolemasta, koska tämä tahtoi välttää naimista Wäinämöisen kanssa.

Muun muassa hän laulaa:

*Neiu läks merda kiikumaie,
Laenettesse laulemaie,
Pani kingad kivi peale,
Paatrid pikila pajula,
Siidi lindid liiva peale,
Sõrmuksed sõmera peale.

Kalevalassa 4: 305 sanotaan Ainosta:

Kolme oli neittä niemen päässä,
Ne on merta kylpemässä,
Aino neiti neljänneksi.
Heitti paitansa pajulle,
Kenkäsä vesikivelle,
Helmet hietarantaselle,
Sormukset somerikolle.

[11] Kal.-poeg 5: 404.

[12] Kal.-poeg 5: 682.

[13] Kal.-poeg 6: 60.

[14] Kalevala 34: 70.

[15] Vertaa Kal.p. 6: 640.

[16] Kal.poeg 7: 233.

[17] Kal.-p. 7: 310.

[18] Kal.-poeg 7: 391.

[19] Kalevala 27: 382.

[20] Kalevipoeg 4: 414, 448.

[21] *Fählmann*, Verh. d. gel. Ehstn. Gesellschaft II, 2, 63.

[22] *Ganander*, Mythologia Fennica, 29, 86. *Lencqvist*, De superstitione vet. Fennorum, 27.

[23] Kal.poeg, 5: 222 y.m.

[24] Kal.poeg 1: 126 seur.

[25] Kanteletar 3, 1.

[26] Kalevala 11 runo.

[27] Kal.poeg 1: 834.

Oh Linda, minu omane!
Mia sina koeo unustid?
Kolmed sa koeo unustid:
Kuu jäi koea lävele,
Se sinu vana isada,
Pääv jäi peale aida viilu,
Se sinu vana onuda.

Oi, Linda minun omani!
Mitäs unhotit kotihin?
Kolmet unhotit kotihin:
Kuu se jäi kodin ovelle,
Se on sun vanha isäsi,
Aurinkoinen aidan päälle,
Se on sun vanha enosi.

Vertaa siihen Kal.poeg 15: 767.

[28] Kal.poeg 17: 110.

[29] Kal.poeg 17: 85.

[30] Kal.poeg 4: 570 seur.

[31] Kal.poeg 5: 222.

[32] Kal.poeg 5: 235.

[33] Kal.poeg 6: 775.

[34] Kal.poeg 6: 895.

[35] Kalevala 2: 201.

[36] Kal.poeg 6: 850 "Kalevi poigia pikuseks".

[37] *Kreutzwald* u. Neus. Myth. u. Magische Lieder der Ehstn. 28.

[38] Verh. d. Ehstn. ges. II. 2, 64.

[39] Myth. u. Mag. Lieder d. Ehstn. 24, 26.

[40] Kal.poeg 6: 927.

[41] *H. Neus*, Ehstn. Volkslieder, I: 48.

[42] Vertaa *O. Donner*, Indernas forest. om verldskapelsen jemf. m. Finnarnes, 51-54.

[43] *Ahlqvist*, Mokscha-Nordvinische grammatik, 133.

[44] Kal.poeg 10: 111.

[45] Kal.poeg 12: 526. Saksalainen kääntäjä on asettanut tämän tapauksen Manalaan, vaikk'ei runo anna siihen mitään oikeutta.

[46] *Topelius*, Suom. kans. vanh. runoja 5, 35.

[47] Kal.poeg 13: 350 seur.

[48] Kal.poeg 13: 569.

[49] Kal.poeg 13. 660-1000.

[50] Kal.poeg, 14: 40-1000; 15: 52-260.

[51] Kal.poeg, 17: 310-754, 18: 30-899, 19: 1-312.

[52] Vertaa *Stier*, Ungarische Märchen u. Sagen, 28 y.m.m.

- [53] Kal.poeg 15: 386.
- [54] Kal.poeg 19: 313.
- [55] Kalevala 20: 39.
- [56] Satuja ja tarinoita, 1. 179.
- [57] Satuja ja tarinoita, 2: 156.
- [58] Vertaa kokonansa: Mythische und Magische Lieder der Ehsten, von *Kreutzwald und Neus*; Der Ehsten abergläubische Gebräuche, Weisen und Gewohnheiten, herausg. von *Kreutzwald*; Ehstnische Volklieder, von *Neus*.
- [59] Verhandl. d. estn. Gesellschaft III. 1, 83.
- [60] l. c. 87.
- [61] *A. v. Richter*, Geschichte der deutschen Ostseeprovinzen, I. 37.
- [62] l. c. 34, vertaa 50.
- [63] *A. Schiefner*, Über die Estnische Sage vom Kalevipoeg, Bulletin d. l'acad. d. Sciences d. S:t Pét. II, 4.
- [64] Verhandl. d. Estnischen Gesellschaft, II, 2, 63. ks. 66.
- [65] Reseanteckningar i Sibirien, Suomi 1846 siv. 36.
- [66] *Castrén*, Nordische Reisen und Forschungen, V, siv. 142.
- [67] *M.A. Castrén*, Ethnologiska föreläsningar, 116.
- [68] *M. Castrén*, Finsk Mythologi, siv. 51, vertaa *O. Donner*, Indernas förest. om verldsk. jemf. m. Finnarnes, 42.
- [69] *Fählmann*, Verhandl. d. Estn. Gesellschaft, II, 2, 66.
- [70] *Schott*, Die Ehstn. Sagen vom Kalevipoeg, in Abhandl. d. Berliner Akademie, vuonna 1862, siv. 459.
- [71] Vertaa *Castrén*, Koibelische Heldensagen, koibal. u. karag. Sprachehre, siv. 169.
- [72] De superstitione veter. Fennorum siv. 50.
- [73] Vertaa *Castrén*, Finsk Mythologi, 167, 179, ja *Kreutzwald, u. Neus*, Myth. u. mag. Lieder der Ehsten, 78.
- [74] *Kreutzwald u. Neus*, Myth. u. mag. Lieder, 92.
- [75] *J. Grimm*, Deutsche Mythologie, 1107.
- [76] *A. v. Richter*, Geschichte d. Ostseeprovinzen, I, 317.
- [77] *Schott*, Die Estn. Sag. vom Kal.poeg, in Abh. d. Berl. Acad. 1862, 472.
- [78] *I.I. Schmidt*, Die Thaten Bogda Gesser Chans. 282 vertaa *E. Schlegintweit*, die Heldensage der Mongolen, sanomalehdessä Das Ausland v. 1864, N:o 26.
- [79] *C. Russwurm*, V. Eibofolke od. d. Schweden an den Kusten Ehstlands, II, 257, 270, 273, 275.
- [80] *C. Russwurm*, V. Eibofolke II, 184.
- [81] *Kreutzwald u. Neus*, myth, u. mag. Lieder d. Ehsten siv. 5.
- [82] *Kreutzwald u. Neus*, Myth. u. mag. Lieder d. Ehsten siv. 97.
- [83] *J. Grimm*, Deutsche Mythologie. II. 1181, 1182.
- [84] *Kreutzwald*, Mittheil. über d. Pleskau. Esten, Verhandl. II, 2, 46, 49.
- [85] Vertaa *Russwurm*, V. Eibofolke, I, 30, 37, 64, ja Verhandl. d. estn. Ges. III, 1, 69.

[86] *Vatjalaiset sanat ovat Aug. Ahlqvistin* Vatjan kieliopista, Acta societ. scient. Fen. Tom. V. 1.

[87] Acta Societ. scient. Fenn. V. 1.

[88] *Richter*, Geschichte der Ostseeprovinzen, I, 1: 34, 39, 42-44.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALEVIPOEG JUMALAISTARULLISELTA JA HISTORIALLISTELTA KANNALTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.